



uskomme sinuun – usko sinäkin

*Opas lastensuojeluun
sijoitetun nuoren
läheisille ja työntekijöille*

*Aikuvisten
opas*

"Kun yksi ovi sulkeutuu,
toinen ovi avautuu,
mutta usein jäämme tuijottamaan
sitä sulkeutunutta ovea
niin pitkään
ja niin pettyneinä,
että emme näe niitä ovia,
jotka avantuivat meille."

Nuori Selviytyjä

Uskomme sinuun – Usko sinäkin

Opas lastensuojeluun sijoitetun nuoren
läheisille ja työntekijöille

Piirroksat: Ida ja Meri-Maaria

Graafinen suunnittelu: Lahja Kallinen, Aava & Bang

Selviytyjät-tiimi (toim.)

©Pesäpuu ry ja Lastensuojelun Keskusliitto

ISBN 978-951-9424-86-6 nidottu

ISBN 978-951-9424-87-3 pdf

Painopaikka: Keski-Suomen Painotuote Oy, Äänekoski 2012

Nuorten käsikirjan ja aikuisten oppaan tilaukset verkkokaupoista:

www.lskl.fi

www.pesapuu.fi

Lisätiedot ja Pdf-versiot:

www.lskl.fi/usus

8-9

Johdanto	4
-----------------------	---

1. YK:n lapsen oikeuksien sopimus - LOS	8
--	---

Maarit Kuikka

<i>Tiukan paikan tullen LOSsilla yli</i>	9
--	---

2. Lastensuojelun sijaishuolto	12
---	----

Jaana Tervo

10-11

<i>Tuki vai tuomio - laki lapsen edun turvaajana</i>	14
--	----

Marko Nikkanen

12-13

<i>Turvalliset aikuiset</i>	16
-----------------------------------	----

Hanna Heinonen

14-15

<i>Vastuusosialityöntekijän rooli</i>	18
---	----

Johanna Metsälä & Selviytyjät

<i>Top10 Mitä tulee tehdä, kun sosiaalityöntekijä vaihtuu</i>	20
---	----

Tarja Janhunen

16-17

<i>Pysähdy!</i>	22
-----------------------	----

Mikko Oranen

18-19

<i>Valvoja – älä nuku!</i>	24
----------------------------------	----

Jaana Pynnönen

20-23

<i>Aikuinen – muista, että sinun tehtäväsi on tukea nuorta saamaan äänensä kuuluviin!</i>	26
---	----

3. Selviytyminen ja tsemppaaminen	28
--	----

Tuija Raitanen

26-27

<i>Koulu ottaa kopin</i>	29
--------------------------------	----

Päivi Känkänen

30-31

<i>Tuuletetaan tarinaa</i>	31
----------------------------------	----

Johanna Barkman

32-33

<i>Lupa selviytyä</i>	34
-----------------------------	----

Johanna Barkman

36-37

<i>Paha olla</i>	37
------------------------	----

Pipsa Vario

38-39

<i>Unelmat</i>	40
----------------------	----

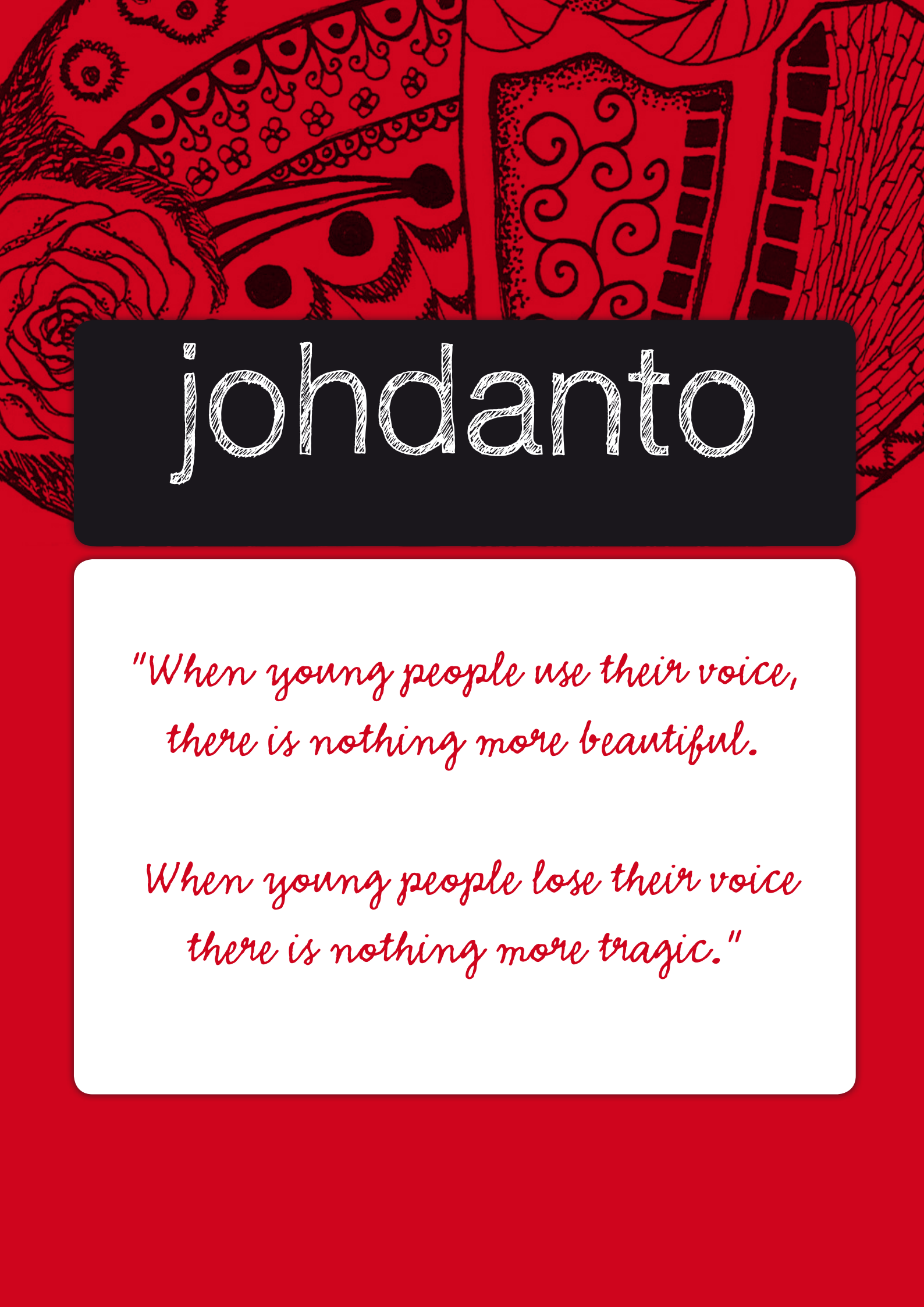
Selviytyjät-tiimi

44-45

<i>”Voi olla oma itsensä” – vertaiset nuoren identiteettiä tukemassa</i>	41
--	----

4. Kirjeitä nuorilta aikuisille	44
--	----

<i>Kirjoittajat</i>	55
---------------------------	----



johdanto

*"When young people use their voice,
there is nothing more beautiful."*

*When young people lose their voice
there is nothing more tragic."*

*Hyvä nuoren vanhempi,
läheinen, sijaisvanhempi,
työntekijä ja opettaja,*

Uskomme sinuun – Usko sinäkin - opas on tehty nuorten käsikirjan tueksi. Se on suunnattu kaikille niille aikuisille, jotka kohtaavat arjessaan lastensuojeluun sijoitettuja yli 10-vuotiaita lapsia ja nuoria. Uskomme sinuun – Usko sinäkin –materiaalista hyötyvät myös muut nuorten parissa työskentelevät. Tarkastelemme sijoitusta ennen kaikkea nuorten näkökulmasta, joten toivomme, että materiaali lisää tietoa ja ymmärrystä sijoitettujen nuorten elämäntilanteesta.

Uskomme sinuun – Usko sinäkin, Us-Us

Uskomme sinuun – Usko sinäkin - nimi tulee siitä, että sijoitushetkellä ja sitä seuranneina kuukausina nuorten usko itseensä on koetuksella. Sijoitus on kokemus, joka voi murtaa nuoren uskon omiin kykyihin, mahdollisuuksiin ja voimavaroihin. Tuntemus siitä, ettei kukaan toinenkaan luota, pahentaa tilannetta entisestään. Sijoitus ja sen jälkeiset kuukaudet ovat aikaa, jolloin nuori tarvitsee apua ja tukea selviytymiseen. Nuori kaipaa sitä, että aikuinen seisoo hänen rinnallaan ja sanoo: *”Mä uskon suhun! Älä luovuta. Tämä ei ole kaiken loppu, vaikka nyt siltä tuntuukin”*.

Käsikirjan nimellä nuoret haluavat tuoda toivoton tilanteeseen toivon näkökulman sekä viestittää, ettei nuori ole yksin ajatustensa ja tunteidensa kanssa. Selviytyjät-tiimissä uskotaan, että jokainen kirjan käteensä saava nuori voi selviytyä, ja halutaan rohkaista heistä jokaista uskomaan siihen myös itse.

Itseensä uskominen on haastavaa ilman aikuisten läsnäoloa. Aikuisten velvollisuus on tukea lapsia ja nuoria ja huolehtia, että heidän oikeutensa ja osallisuutensa toteutuvat myös arjessa, käytännössä. Nuorten käsikirja ja aikuisten opas tähtäävät siihen, että nuori ja hänen tiiminsä voivat rakentaa yhteistä ymmärrystä siitä, miten nuorta tuetaan.

Us-Us –materiaalin takana on Selviytyjät

Pesäpuu ry:n Selviytyjät-tiimi on toiminut lastensuojelun kehittäjäryhmänä vuodesta 2008. Tiimiin kuuluu 16-25 -vuotiaita nuoria naisia ja miehiä sekä vetäjät Pesäpuu ry:n kehittämispäällikkö Johanna Barkman ja Palmukotien johtaja Marko Nikkanen. Tiimin jäsenillä on sijaishuollosta monipuolisia ja toisistaan erilaisia kokemuksia.

Ryhmän tehtävänä on työstää ja tuoda esiin niitä kysymyksiä, sudenkuoppia ja pohdintoja, joita nuoret elämässään kohtaavat sekä tuottaa materiaalia lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistämiseksi. Ryhmä kokoontuu kerran kuukaudessa päivän mittaisiin tapaamisiin. Arkisiin tarinoihin kytkeytyy ainutlaatuinen asiantuntijuus lasten ja nuorten elämästä.

Selviytyjät-tiimin ytimessä on tarinoista nouseva kehittämistyö

Selviytyjät-tiimin tapaamisissa nuoret toivat esille sijoitusvaiheeseen liittyviä kokemuksia ja tunteita. Näistä keskustelusta nousi huoli siitä, mistä ja keneltä lapset ja nuoret voisivat saada lisää tietoa sijaishuoltoon liittyvistä asioista. Samoihin aikoihin lapsiasiavaltuutettu Maria Kaisa Aula pyysi Selviytyjiä laatimaan esitteen, jossa kerrotaan lastensuojelusta ja sijoituksesta ja joka tukee sosiaalityöntekijän ja nuoren välistä keskustelua. Selviytyjät innostuivat ajatuksesta heti – tuo oli juuri sitä, mitä itse olisimme tarvineet sijoituksemme yhteydessä. Nuoret tarvitsevat puheen tueksi kirjoitettua tekstiä, johon voi palata keskustelun jälkeenkin. Tätä ideaa lähtivät yhteistyökumppanit voimakkaasti tukemaan. Esitteestä paisui nuorten ideoidessa lähes 50-sivuinen käsikirja.

Us-Us –käsikirjan suunnittelu, ideointi, kirjoittaminen ja toimittaminen kestivät reilun vuoden. Muokkaamiseen osallistui kymmeniä nuoria ja useita lastensuojelun ammattilaisia. Visuaalinen ilmiä toteutettiin yhteistyössä nuorten kanssa ja siten että myös nuori graafinen suunnittelijamme osallistui tapaamisiin.

Selviytyjät-tiimissä punnittiin käsikirjan jokainen lause. Osa aikuisten kommentaareista hylättiin. Käsikirjan toimittamisessa aikuiset ovat ottaneet nuoret vakavasti ja kunnioittaneet heidän näkemyksiään. Etukäteen ei kukaan tiennyt kirjan sisällöstä, vaan se on kehittynyt matkamme aikana tarinoista ja keskusteluista.

Palautteen mukaan kirja on tärkeä puheenvuoro sijoitetun lapsen maailmaan. Sen avulla voi ymmärtää omaa elämäntilannettaan paremmin, saada tietoa mistä sijoituksessa on kysymys ja miten omalla käyttäytymisellä voi vaikuttaa omaan elämäntilanteeseen.

"Meidän lastenkodissa nuoret ovat ottaneet kiinnostuneina vastaan käsikirjan, jossa näkyy ja kuuluu samassa elämäntilanteissa eläneiden ääni. Tällaisen väylän kautta tiedon jakaminen sijoitetuille lapsille ja nuorille onnistuu parhaiten. Huostaanotetulle nuorelle on tärkeää saada tietää, että ei ole yksin vaan kohtalotovereita on, valitettavan paljon!"

"Kirja on nuorten omaa käsialaa, kielellä, jota nuoret tykkää itse lukea. Se on raskasta asiaa, mutta raikkaassa, nuorekkaassa muodossa. Kaikki oleellinen tieto löytyy ja tarinat elävästä elämästä tuovat muun tekstin lähemmäksi nuoren omaa elämää. Ja se kirjan jälkimmäinen puolisko, joka on täynnä tsemppausta = todella tärkeää hetkellä, jolloin kirja nuorelle annetaan."

Us –Us – opas aikuisille

Us-Us -nuorten käsikirjassa olevia asioita voi käsitellä nuorten kanssa kahden kesken tai ryhmässä. Voi myös olla, että nuori haluaa miettiä näitä asioita yksin: käsikirja on nuoren henkilökohtainen kirja, joka on verrattavissa päiväkirjaan. Toisaalta käsikirja voi olla osittain haastavaa luettavaa, ja siksi asioiden käsittelyssä nuori tarvitsee apuasi. Ole nuoren lähellä, rinnallakulkija, tsemppaaja, tukija ja kannustaja. Tärkeää on oppia tuntemaan toinen toistaan, luoda yhteys sekä tutustua, olla kiinnostunut ja innostunut.

Oppaan artikkelit seuraavat nuorten käsikirjan sisältöä, joten aikuiset saavat vinkkejä ja sisältötietoa kuhunkin aukeamaan. Elämän tapahtumien ja tilanteiden käsittely voi olla aikuisellekin haastavaa. Tämän takia olemme laatineet muistilistoja ja apukysymyksiä, jotka johdattelivat käytännön tasolle.

Artikkeleissa olevat listaukset on tehty yhteistyössä sijoitettujen nuorten kanssa ja sitaattit nousevat sekä Selviytyjät-tiimin että Us–Us –sijaishuollon kiertuulla kohdattujen nuorten puheesta.

Oppaan alussa palautetaan mieleen se, miten lapsen oikeudet toimivat lastensuojelun arjessa. Seuraavaksi perehdymme lastensuojeluun ja lapsen edun tarkastelemiseen seitsemän artikkelin voimin. Kolmannessa osuudessa pysähdymme selviytymisen alkulähteille. Nuoret korostavat käsikirjassaan, että selviytyminen on vaihtoehto luovuttamiselle. Tätä samaa viestiä haluamme välittää. Oppaan päättää nuorten kirjoittamat kirjeet, jotka liikauttavat, herättävät ja koskettavat.

Kannustamme aikuisia tutkimaan sekä nuorten käsikirjan että aikuisten oppaan teemoja myös omasta elämästä käsin. Aikuisen tulee työstää omat menetyksensä, jotta hän voi auttaa lasta ja nuorta selviytymään.

Nuorten käsikirjan lopussa on esitelty nettisivustoja, joissa on paljon hyödyllistä tietoa liittyen lastensuojeluun, lastensuojelulakiin ja lasten oikeuksiin. Sivustoja kannattaa käyttää apuna aiheiden käsittelyssä.

Us –Us –sijaishuollon kiertue 2011

Syksyn 2011 aikana toteutuneen Uskomme sinuun - Usko sinäkin –kiertueen järjesti Lapsiasiavaltuutetun toimisto yhteistyössä Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitoksen (THL), Pesäpuu ry Selviytyjät-tiimin ja Lastensuojelun Keskusliiton kanssa. Kiertue tavoitti toista sataa sijoitettua nuorta seitsemällä eri paikkakunnalla (Tapiolan SOS-kylä, Helsinki, Pori, Vaasa, Kuopio, Oulu ja Victoria, Kanada).

Kuhunkin 4-tuntiseen tilaisuuteen saapui noin 20 yli 12-vuotiaasta nuorta sekä perhehoidon että laitoshoidon piiristä. Kiertue järjestettiin siksi, että eri puolella Suomea asuvat lapset ja nuoret saivat kertoa ajatuksiaan ja kokemuksiaan sijaishuollosta ja sen kehittämisestä. Kiertueen tilaisuuksissa lapset ja nuoret toivat esiin tärkeiksi katsomiaan aiheita ja näkemyksiä omien oikeuksiensa toteutumisesta. Kiertue tarjosi nuorille mahdollisuuden pohtia ja kommentoida valvonnan toimivuutta ja tuottaa lisätietoa tärkeiksi koetuista asioista. Vuoden 2012 aikana kiertueraportti julkastaan Lapsiasiavaltuutetun julkaisusarjassa.

Toivotamme Sinulle mielenkiintoisia sekä ajatuksia ja keskustelua herättäviä lukuhetkiä oppaan parissa! Palautetta voit antaa osoitteessa: www.lskl.fi/usus.

Selviytyjät-tiimin ja kirjoittajien puolesta

Johanna Barkman

Pesäpuu ry



Sami Isoniemi ja Pipsa Vario
Nuorten käsikirjan
julkistamistilaisuuden jälkeen.

Käsikirjaa jaettiin ensimmäisen
kahden kuukauden aikana
13 000 kappaletta.



Vastaavat sivut
Nuorten kirjassa

8-9

1.

YK:n lapsen oikeuksien sopimus

LOS

Maarit Kuikka

Tiukan paikan tullen LOSsilla yli

*" Kässäri on väline tietoon ja toivoon.
Halutaan kannustaa ja rohkaista nuorta
miettimään asioita omasta elämästä käsin.
Kun nuori miettii niitä asioita, antaa se jo
valmiuksia vaikuttaa omaan elämäänsä."*

Tiukan paikan tullen LOSsilla yli

YK:n yleissopimus lapsen oikeuksista, tuttavallisemmin LOS, on ihmisoikeussopimus, joka kokoaa jokaisen alle 18-vuotiaan oikeudet, olisitten kysymys oikeudesta leikkiin, terveydenhuoltoon tai turvalliseen kasvuympäristöön. Osana kansallista lainsäädäntöämme LOS on juridisesti sitova asiakirja. LOS ei kuitenkaan saa jäädä lain kuolleeksi kirjaimeksi vaan sen on toteuduttava lastensuojelun arjessa. Jotta lapsi ja nuori oppii tuntemaan omat oikeutensa, ammattilaisten on syytä tarttua LOSSin ohjaimiin ja auttaa lapset ja nuoret turvallisesti vaikeiden paikkojen yli hyvään aikuisuuteen.

LOSSin kyytiin?

Lapsen oikeudet ovat läpileikkaava teema nuorten käsikirjassa. Sinun aikuisena – vanhempana, lapsen ja nuoren tukiaikuisena ja matkaoppaana – on otettava lapsen oikeudet haltuun, jotta ymmärtäisit, mistä nuorten kirjassa on kysymys.

LOS on YK:n lapsen oikeuksien yleissopimus, joka kokoaa jokaisen alle 18-vuotiaan jakamattomat oikeudet elämään, kasvuun, kehitykseen, kotiin, vanhempiin tai huoltajaan, leikkiin, koskemattomuuteen, suojeluun, tiedon saantiin, osallistumiseen ja vaikuttamiseen, palveluihin, koulutukseen, terveydenhuoltoon – ja myös kodin ulkopuoliseen hoitoon, silloin kun on lapselle parasta asua oman kodin ulkopuolella.

LOS on osa kansallista lainsäädäntöämme ja juridisesti sitova. Se on perusta kansalliselle lastensuojelulaille, jossa mm. määritellään sopimuksen keskeisin käsite, lapsen etu, lastensuojelun näkökulmasta.

LOS on jokaisen aikuisen apuväline

Sijaishuollon arjessa pykälät ja sopimukset eivät tunnu paljon auttavan. Kuitenkin LOS toteutuu joka päivä lastensuojelun arjessa – Sinun toimintasi kautta – vaikkei ole sitä ehkä huomannut tai tullut ajatelleeksi. Parhaiten olet toteuttanut lapsen oikeuksia suojeluun, kasvuun ja kehitykseen, koska huolehdit lapsen ja nuoren arjen asioista ja tarpeista: ruokit, vaatetat, huolehdit terveydestä ja hyvinvoinnista, suojelit. – LOSSilla on menty vaikeat paikat yli tähänkin asti!

Suojelu ei kuitenkaan riitä. On lapsen ja nuoren oikeus ilmaista mielipiteensä ja tulla kuulluksi ikänsä ja kehitystasonsa mukaisesti (LOS art 12). Ilman tämän oikeuden toteutumista käytännössä, LOSSi harhautuu helposti reitiltään.

Johanna Barkman kirjoittaa siitä, miten jokaisessa sijoituksessa nuori joutuu rakentamaan identiteettinsä uudestaan. Nuori jaksaa käydä tämän prosessin paremmin läpi, jos hän tuntee oikeutensa ja saa käyttää niitä. Sinun tehtäväsi on olla tukena ja apuna, kun nuori ottaa oikeutensa haltuun. Samalla opetat nuorta ymmärtämään, että vaatimus omien oikeuksien kunnioittamisesta sisältää aina velvoitteen kunnioittaa toisten, myös sinun oikeuksiasi.

*Pannaan LOS täysillä elämään ajassa ja arjessa.
Tervetuloa LOSSivahtien kasvavaan joukkoon!*



Vanhemmilla on ensisijainen vastuu, oikeus ja velvollisuus lapsen kasvatuksesta. Valtio kunnioittaa sitä ja takaa lapsen suojelun ja huolenpidon kaikilla tarpeellisilla lainsäädäntö- ja hallintotoimilla (art 3 ja 5). Lapsella on oikeus elää vanhempien parissa, paitsi jos erottaminen vanhemmista on lapsen edun mukaista (art 9). Jos lapsi ei voi elää perheensä kanssa, hänellä on oikeus saada valtiolta erityistä tukea ja suojelua (art 20).

Osallistumisoikeuksia: saada tietoa, ilmaista mielipiteensä, tulla kuulluksi ja ymmärretyksi, vaikuttaa päätöksiin, päättää itse (= ääritapaus. On myös lapsen suojelua ja kunnioittamista päättää joissakin tapauksissa hänen puolestaan.).

Muistilista

Lapsen oikeuksien yleissopimuksen kolme P'ta ovat:

- protection (suojaus),
- provision (osuus yhteiskunnan voimavaroista) ja
- participation (osallistuminen).

LOSin neljä periaatetta:

- lapsen etu (art 3),
- oikeus kasvuun ja kehitykseen (art 6),
- osallistuminen (art 12),
- syrjintäkielto (art 2).

my notes!

1. Jokainen alle 18-vuotias on lapsi.
2. Lapsen oikeudet kuuluvat jokaiselle lapselle. Ketään lasta ei saa syrjiä.
3. Lapsia koskevia päätöksiä tehtäessä on aina ensimmäiseksi otettava huomioon lapsen parhaiten.
4. Valtion on toteutettava Lapsen oikeuksien sopimuksen määräämät velvoitteet.
5. Valtion on kunnioitettava vanhempien tai muiden lapsen huoltajien vanhempien oikeudet.
6. Lapsella on oikeus elämään. Valtion on taattava mahdollisimman korkea elintaso.
7. Lapsi on rekisteröitävä heti syntymän jälkeen. Syntyneellä lapsella on oikeus saada nimi.
8. Lapsella on oikeus säilyttää henkilöllisyytensä, kansalaisuutensa, nimensä ja perheensä.
9. Lapsella on lähtökohtaisesti oikeus elää vanhempiensa kanssa, jos he ovat hänen parhaansa. Tapaaminen voidaan estää, jos se on lapsen edun vastainen.
10. Jos lapsi ja hänen vanhempansa joutuvat eri valtioihin, on valtion velvollisuus ottaa huomioon lapsen oikeudet.
11. Valtion pitää estää lasten maahanmuutto ilman lupaa.
12. Lapsella on oikeus vapaasti ilmaista mielipiteensä kaikissa itseään koskeissa asioissa.
13. Lapsella on oikeus osallistua kansainvälisiin konferensseihin, vastustaa sotaa ja asekauppaa.
14. Lapsella on oikeus elämykselliseen, kulttuuriseen ja poliittiseen osallisuuteen.
15. Lapsella on oikeus liittyä yhdistyksiin ja liittyä kansainvälisiin liikkeisiin.
16. Lapsella on oikeus yksityisyyteen, kotiin, omaan ja kirjalliseen elämään.
17. Lapsella on oikeus saada tietoa, viestintävälineiden kautta sekä taitoa, taitoja ja taitoa.
18. Vanhempien ja lasten välillä on oltava yhteistyö ja yhteinen vastuu lapsen kasvatuksessa.
19. Lasten on suojeltava kaikilta vaaroilta, jotka voivat aiheuttaa heidän henkistä, fyysistä ja sosiaalista vahinkoa.
20. Lapsella on oikeus elää ja kehittyä. Lapsella on oikeus saada erityistä suojelua.
21. Lapsella on oikeus saada elämänsä aikana tarvittavat terveydenhuollon ja sosiaalisen tuen vaihto.
22. Pakolaislapsella on oikeus saada tarvittava maahanmuuttoaikana ja erityisen huolenpito.
23. Vammit ja lapsen vammaisuus on otettava huomioon mahdollisimman laajalla ja apu.
24. Lapsella on oikeus saada mahdollisuus osallistua elämään ja saada tarvittava tuki.
25. Syntyneellä lasta ulkopuolella on oikeus saada lapsella on oikeus hänelle kuuluvalla elämällä.
26. Lapsella on oikeus sosiaaliturvaan.
27. Lapsella on oikeus läsnäoloon kehityksensä kannalta tarvittavaan elintasoon.
28. Lapsella on oikeus saada mahdollisuus osallistua elämään ja saada tarvittava tuki.
29. Koulutuksen on kehitettävä lapsen yksilöllisiä taitoja, ihmisoikeuksia ja arvomaailmaa.
30. Vähemmistöryhmiin kuuluvalla lapsella on oikeus saada tarvittava tuki.
31. Lapsella on oikeus lepoon, leikkiin ja vapaa-aikaan sekä taide- ja kulttuuriseen osallisuuteen.
32. Lapsella ei saa teettää työtä, joka haittaa hänen opintojaan tai kehitystään.
33. Lasta on suojeltava huumeilta ja laittomalta huumekaupalta.
34. Lasta on suojeltava kaikenlaiselta seksuaaliselta hyväksikäytöltä.
35. Valtioiden on estettävä lapsikauppa.
36. Lasta on suojeltava kaikelta hänen hyvinvointiaan uhkaavalta toiminnalta.
37. Lasta ei saa kiduttaa. Lasta ei saa rankaista julmalla tai halveksivalla tavalla.
38. Alle 18-vuotiasta ei saa värvätä armeijaan eikä hän saa osallistua sotaan.
39. Väärinkäytösten uhriksi joutunut lasta on autettava toipumaan ja elämään.
40. Lakia rikkonutta lasta on suojeltava ja hänen oikeuksiaan on kunnioitettava.
41. Jos valtion kansallinen lainsäädäntö turvaa lapselle paremmat oikeudet kuin kansainväliset sopimukset, on valtion käytettävä kansallista lainsäädäntöä.
42. Valtion on huolehdittava, että kaikki kansalaiset tietävät lapsen oikeudet.
43. Tämän sopimuksen noudattamista valvoo YK:n lapsen oikeuksien komitea.

2.

lastensuojelun sijaishuolto

10-11

Jaana Tervo

Tuki vai tuomio - laki lapsen edun turvaajana

12-13

Marko Nikkanen

Turvalliset aikuiset

14-15

Hanna Heinonen

Vastuusosiaalityöntekijän rooli

Johanna Metsälä & Selviytyjät

Top10 Mitä tulee tehdä, kun sosiaalityöntekijä vaihtuu

16-17

Tarja Janhunen

Pysähdy!

18-19

Mikko Oranen

Valvoja – älä nuku!

20-23

Jaana Pynnönen

Aikuinen – muista, että sinun tehtäväsi on tukea nuorta saamaan äänensä kuuluviin!

Vastaavat sivut
Nuorten kirjassa



"... pitkään olen tiennyt, että päätökset tehdään lapsen edun mukaisesti ja aina se "lapsen edun mukainen" ei ole miellyttänyt, mutta sijoituspaikaltani ja sosiaalityöntekijältäni olisi jäänyt monet raivokohtaukset ja itkut näkemättä, jos päätökset oltaisiin perusteltu minulle vedenpitävästi, eikä näin: älä kyseenalaista!"

Hyvä lastensuojelun työntekijä =

1. läsnä oleva ja sanojensa mittainen.
2. perehtynyt nuoren asiakirjoihin ennen tapaamista.
3. muistaa nuoren nimen ja jonkin nuorelle tärkeän "epävirallisen" asian.
4. ymmärtää, että nälkäinen nuori pitää ruokkia ennen palaveria, konkreettisesti.
5. puhuu asioista niiden oikeilla nimillä.
6. osaa hyödyntää nuoren omat ideat.
7. osaa puhua nuorelle, nuoresta ja tarvittaessa samastua nuoren rooliin.
8. aikuisena nuoren "puolella".
9. varaa riittävästi aikaa tapaamisiin ja keskusteluihin. Vaikeat asiat eivät välttämättä selkiydy nuorelle yhdellä tapaamiskerralla, toistoon tulee varata aikaa tai uusia tapaamiskertoja.
10. käy palaverissa tehdyt kirjaukset nuoren kanssa läpi, tarkentaa ja selventää kirjauksia tarvittaessa.
11. Mitä muuta?

Oletko samaa mieltä?

Tuki vai tuomio – laki lapsen edun turvaajana

”Lastensuojelu on auttanut minua ja perhettäni.”

Lastensuojelulaki on rakennettu YK:n lapsen oikeuksien yleissopimuksen periaatteille. Laki tuli Suomessa voimaan vuonna 2008. Lakiin kirjattiin aikaisempaa tarkemmin lapsen oikeudet ja lastensuojelussa toimivien viranomaisten velvollisuudet. Lisäksi lakiin kirjattiin menettelyohjeet, jotka takaavat lapsen, hänen vanhempiensa ja muiden asianosaisten oikeusturvan.

Sijaishuoltopaikoissa lain säännökset saattavat joskus tuntua siltä, että niiden takia kaikki joudutaan kirjaamaan aikaisempaa tarkemmin, mikä taas vie aikaa vuorovaikutukselta nuoren kanssa. Toisaalta lastensuojelun asiakkaana olevasta lapsesta tai hänen vanhemmistaan saattaa tuntua siltä, että laki on niin ”väljä”, että se antaa mahdollisuuden mielivaltaisiin tulkintoihin.

Lapsen etua, johon koko lastensuojelu ja lastensuojelulaki perustuvat, ei voida kuitenkaan koskaan etukäteen tyhjentävästi määritellä, vaan arvio tehdään jokaisen lapsen osalta erikseen. On kuitenkin tärkeää, että lapsen edun määrittelyyn osallistuvat myös lapsi ja hänen perheenjäsenenä sekä mahdollisuuksien mukaan myös muut lapselle läheiset henkilöt.

Aikuisten tulee taata lapsen etu ja suojele

Lastensuojelulain lähtökohta on luonnollisesti se, että lapsi saa suojelua ja hänen etunsa toteutuu. Lain 1 §:ssä on määritelty, että lain *tarkoituksena on turvata lapsen oikeus turvalliseen kasvuympäristöön, tasapainoiseen ja monipuoliseen kehitykseen sekä erityiseen suojeluun*. Vastuu tästä on ensisijaisesti lapsen vanhemmilla tai muilla huoltajilla. Nämä saattavat tarvita tehtävässään tukea, jota lasten ja perheiden parissa toimivilla viranomaisilla on velvollisuus järjestää.

Lastensuojelulaki sisältää erityisen velvoitteen kunnalle järjestää ehkäisevää lastensuojelua niille

lapsille tai perheille, jotka eivät ole lastensuojelun asiakkaana. Tämä tarkoittaa esimerkiksi sitä, että kunnassa täytyy olla tarjolla riittävästi ja oikeanlaisia palveluita, jotta voitaisiin ehkäistä perheiden ongelmien syntyminen tai kärjistyminen.

Ehkäisevän tuen ollessa riittämätöntä tulee apselle tehdä lastensuojelutarpeen arviointi (jos ei ole tarvetta ryhtyä kiireellisempiin toimenpiteisiin). Sen perusteella voidaan lapselle ja perheelle järjestää erilaisia lastensuojelun tukitoimia. Tällöin on kyse avohuollon lastensuojelusta.

Nämä tukitoimet eivät aina riitä tai niitä ei lapsen tilanteen vakavuuden vuoksi ole tarkoituksenmukaista järjestää, jolloin joudutaan päätyämään huostaanottoon ja sijaishuoltoon. Näiden edellytyksenä on vielä, että on lapsen etu olla sijoitettu na syntymäperheen ulkopuolelle ennemmin kuin jatkaa siinä asumista.

Lapsen oikeus tulla kuulluksi

Avohuollon, huostaanoton ja sijaishuollossa aikana on tähdittävä lapsen edun toteutumiseen ja aina on selvitettävä lapsen oma mielipide ja näkemykset. Lapsen oman mielipiteen merkitykseen vaikuttaa lapsen ikä ja kehitystaso. Vanhemman ja kehittyneemmän lapsen itsemääräämisoikeuden toteuttamiselle tulee antaa suurempi merkitys.

Lapsella, joka on täyttänyt 12 vuotta, on oikeus tulla kuulluksi ”virallisesti” aina ennen häntä koskevien päätösten tekemistä ja hänellä on myös oikeus hakea muutosta päätöksiin.

Lapsella on siis oikeus itse vaikuttaa asioihinsa, mutta lapsen etu ja suojeleminen voi edellyttää, että päätös ei ole oman mielipiteen mukainen. Päätöksen tekijän tulee kuitenkin *perustella* lapselle tai nuorelle, miksi on päätetty tämän mielipiteestä poikkeavalla tavalla.

Lapsen tulee voida muodostaa käsityksensä vapaasti siten, että ymmärtää sen, mistä on kysymys ja mitä vaihtoehtoja hänen tilanteessaan on. Sen vuoksi hänelle tulee antaa tietoa häntä koskevista suunnitelmista, toimenpiteistä ja niiden aikataulusta hänen ikänsä ja kypsyytensä mukaisesti.

Mitä enemmän lapsi tai nuori osallistuu häntä koskevien suunnitelmien tekemiseen, sitä paremmat mahdollisuudet hänellä on vaikuttaa niiden sisältöön.

Oikeusturva oikeuksien toteutumisen takeena

Lasten oikeusturvan toteutumisen kannalta on usein ongelma, miten lapsi voi ja osaa käyttää erilaisia oikeusturvakeinoja. Kuinka ja mihin päätöksistä voidaan valittaa? Mihin voi ottaa yhteyttä, jos omat oikeudet eivät ole toteutuneet esim. sosiaalitoimessa tai sijaishuoltopaikassa?

Yleensä lapsen puolesta toimii hänen huoltajansa, mutta näin ei aina ole. Lastensuojelulaissa tämä asia on ratkaistu siten, että huoltajan sijaan voidaan määrätä *edunvalvoja* ajamaan lapsen etua lastensuojelua koskevissa asioissa. Joka kunnalla on myös sosiaaliasiamies, jolta voi aina kysyä neuvoa ja apua.

”Sijoituksen myötä elämänlaatu parani.”

my notes!

Turvallisille aikuisille

”Vanhemmuuden voi ansaita vain olemalla turvallinen.”

Jokainen lapsi tarvitsee tuekseen yhden turvallisen aikuisen. Äidin, isän, sijaisäidin, sijaisisän, valmentajan, kerhonohjaajan, kummin, naapurin tädin, kaverin äidin, omaohjaajan, enon, sosiaalityöntekijän, serkun, tädin, opettajan...

Turvallinen aikuinen on lämmin, kiinnostunut, vihainenkin, välittävä, rajoittava, ihana, tyhmä, mukava, kannustava, lasta varten, kuunteleva, jutteleva, luotettava, sopimuksista kiinni pitävä, nalkuttava, vaativa, rakastava, siis turvallinen.

Kaikkien aikuisten pitäisi olla turvallisia, jokaisen aikuisen jokaiselle lapselle.

Turvallisuuden ja luotettavuuden tunne rakentuu pienistä palasista, kohtaamisista. Yhteisistä autossa istumisista kohti treenejä, hyvän yön toivotuksista, kyselyistä koulupäivästä, hiusten pörrötyksistä ja silityksistä, painimisista, yhteisistä iltasaduista tai konsolipeleistä, saunan lauteilla istumisista, hiljaisuudesta.

Joskus kotona asiat menevät niin solmuun, että turvallista aikuisuutta ei sieltä löydy ja asian selvittelyyn tarvitaan apua muilta. Joskus tilanne ei ratkea ja asia saattaa johtaa sijoitukseen kodin ulkopuolelle.

Jokainen kohtaaminen on ainutlaatuinen

Lapsilla, jotka asuvat lastensuojelun sijaishuollon piirissä joko sijaisperheissä, perhekodeissa tai lastensuojelulaitoksissa, on turvallisuuden tunne usein järkkynyt. Aikuiset, joiden erityisesti pitäisi edustaa turvallisuutta, eivät ole siihen syystä tai toisesta pystyneet. Etenkin silloin meidän kaikkien aikuisten tehtävä on täyttää turvallisten aikuisten tunnusmerkit ja olla lapsille läsnä pienissä

kohtaamisissa, olla rohkeutta ottaa vastaan se, mitä lapselle kuuluu ja hänen elämässään tapahtuu. Kuulla aidosti, mitä heillä on sanottavaa silloin koulusta tullessa ja unohtaa kiire kohtaamisen ajaksi, muutamaksi minuutiksi. Kohtaamisen tilanteissa pitää olla valppaana. Hetket ovat lyhyitä ja niihin tulee tarttua aktiivisesti. Kiireen taakse pääsee piiloon.

”Vanhemmuuden voi ansaita vain olemalla turvallinen”, on kommentti Uskomme sinuun - Usko sinäkin – kiertueen tapaamisesta. Sama sopii kaikkeen aikuisuuteen. Aikuisuuden voi ansaita vain olemalla turvallinen. Tehtävänämmä on myös tukea ja auttaa niitä aikuisia, jotka eivät aina ole jaksaneet tai osanneet olla turvallisia, saavuttamaan takaisin luottamus omaan toimintaansa ja ansaita takaisin se vanhemmuus, joka jossain kohdassa on joutunut hukkaan.

Aikuinen kysyy, nuoret vastaa:

Joskus voi olla kovan työn takana päästä edes siihen pisteeseen, jossa vaurioitunut lapsi tai nuori kokee, että joku uskoo hänen mahdollisuuksiin, vaikka kukaan ei ole tähän asti välittänyt. Mistä syntyy kokemus siitä, että hänestä välitetään?

”Ei se nuori heti usko siihen, että sijoitus on hyvä. Hyvän tunnistaa yleensä vasta paljon myöhemmin. Silloin kun sijoitus alkaa ei nuori huomaa itsessä muutoksia tai en ainakaan itse huomannu mitään. Huomasin sen silloin, kun sijaisäitini ja biologinen äiti mainitsivat että olen muuttunut.”

”Me itse emme sijoitushetkellä ja sitä seuranneina kuukausina uskoneet itseemme. Ja meistä tuntui, että kukaan muukaan ei uskonut. Olisimme kaivanneet, että joku olisi tullut ja sanonut, että mä uskon suhun! Älä luovuta!”

Turvallinen aikuinen on sellainen, joka

1. on sinut itsensä kanssa.
2. osaa asettua nuoren asemaan .
3. omaa psykologista silmää ja kekseliäisyyttä ongelmien ratkomisessa.
4. neuvottelee ja navigoi.
5. osaa perustella asiat.
6. lupaa vain asioita, joita voi toteuttaa.
7. on tiukka, reilu ja joustava.
8. on huumorintajuinen, mutta asiallinen.
9. on kannustava ja esimerkillinen.
10. osaa ohjata nuoren energiaa oikeaan suuntaan.
11. on aikuinen aikuisen paikalla.
12. Mitä muuta?

Oletko samaa mieltä?

my notes!

Vastuusosiaalityöntekijän rooli

”Pitää luottaa siihen, että työntekijää kiinnostaa kuunnella.”

Sijaishuollon aikana nuoren elämään liittyvistä päätöksistä ja muutoksista vastaa lapsen asiasta vastaava sosiaalityöntekijä yhteistyössä nuoren sekä muun läheis- ja asiantuntijaverkoston kanssa.

Nuoren tarpeet määrittävät sijoituksen tavoitteet ja tehtävät

Vastuusosiaalityöntekijän vastuulla on selvittää ne tarpeet, jotka tulee ottaa huomioon etsittäessä lapselle tai nuorelle sopivaa sijaishuoltopaikkaa sekä sovittaessa siitä, mihin asioihin sijoituksella halutaan vaikuttaa. Tarpeiden ymmärtäminen vaatii aikaa ja perehtymistä, tätä työvaihetta ei voi sivuuttaa kevyesti tai kiirehtien.

Lapsen tai nuoren asioista päättäminen, nuorta kuullen, ja hänen etunsa mukaista ratkaisua etsien, onnistuu vastuusosiaalityöntekijän ja nuoren välisen riittävän luottamuksellisen suhteen avulla. Tämä suhde ei synny ilman riittäviä henkilökoh- taisia tapaamisia.

Vastuusosiaalityöntekijän tulee tavata nuorta ilman muiden läsnäoloa esimerkiksi ennen neuvottelua sovitussa tapaamisessa, jolle kannattaa varata vähintään 45 minuuttia aikaa. Nuorella on oikeus kiireettömään kohtaamiseen.

Vastuusosiaalityöntekijän velvollisuutena on antaa nuorelle tiedot siitä, miten hän saa sosiaalityöntekijän parhaiten kiinni: puhelimitse, tekstiviestillä tai muuten. Varasuunnitelma on hyvä olla olemassa yllättävien tai pitkäaikaisten poissaolojen varalle. Nuorella on oikeus tietää, kuinka nopeasti hänen yhteydenottoihinsa reagoidaan.

Kiireettä ja liian suurta asiakasmäärää ei saa käyttää syynä tehdä sosiaalityötä hipaisten. Pysähtyminen kunkin lapsen tai nuoren asian äärelle, on heidän ehdoton oikeutensa!

Vaikka vastuusosiaalityöntekijä johtaa sijaishuollon prosessia, voi hänen työparinaan toimiva työntekijä olla se, joka pitää mahdollisesti jopa tiiviimmin yhteyttä nuoreen sijoituksen aikana. Työparina toimimisen työnjaot tulee tehdä selväksi sekä nuorille, heidän vanhemmilleen että sijaishuoltopaikoille.

Asiakassuunnitelman merkitys

Sijaishuollossa olevalla nuorella on aina oltava asiakassuunnitelma. Asiakassuunnitelman merkitys ja sisältö tulee käydä nuoren kanssa läpi huolella ja tämän lisäksi tulee varata aikaa nuoren omille kysymyksille. Tätä aikaa tulee olla sekä suunnitelman teon yhteydessä, mutta myös hetken päästä suunnitelman tekemisestä, jolloin kysymykset yleensä heräävät.

Asiakassuunnitelma on nuoren kannalta niin merkittävä asiakirja, ettei sen päivittämistä saa jättää tekemättä tilanteen muuttumattomuuteen tai kiireeseen vedoten. Suunnitelmassa pitää aina arvioida edellisessä suunnitelmassa sijaishuollossa asetettuja tavoitteita.

Myös nuorella on oltava riittävästi tietoa asiakassuunnitelman merkityksestä sekä siitä, miten hän voi valmistautua asiakassuunnitelman neuvotteluun. Jokainen nuori tarvitsee omanlaista valmistautumista, toiset haluavat esittää asiansa neuvottelussa, toiset etukäteen, joku kenties kirjallisesti.

Nuorten osallistumisen merkityksellisyys tulee nostaa keskeiseen asemaan!

”Kahdenkesken sosiaalityöntekijän kanssa on varmaan tällä hetkellä käytännössä mahdotonta mutta leirit ovat mahdollisia. Meillä oli ”nuorten itse-näistymisleiri”, joka tarkoittaa käytännössä sitä, että nuoret ovat jossakin kaksi yötä ja kolme päivää sossun ja nuoriso-ohjaajien kanssa. Siellä sitten oli kaikenlaista toimintaa ja samalla tiedotettiin siitä mitä on jälkihuolto.

Siellä me nuoret huomasimme heti ja tulee myös muistetuksi, että sossutkin ovat ihmisiä; he olivat ekana päivänä itse niin väsyneitä, että nauroivat lähes kaikille jutulle, niin kuin olisivat olleet teinitytöjä. ;-)”

”Viranomainen ei yleensä ole nuoren ”lähin omainen”: muista ottaa nuoren verkosto mukaan isoihin suunnitelmiin, vaikka keskusteletkin niistä ensin nuoren kanssa ilman muiden läsnäoloa. Tue nuoren ja sijaisvanhemman suhdetta aina, kun mahdollista. Se auttaa vaikeina aikoina molempia osapuolia eteenpäin.”

”On hyvä idea esittää asiat kirjallisesti ja etukäteen! Tästä voi olla pelkkää etua mm. on rutkasti aikaa miettiä rauhassa, mitä tulevaisuudeltaan haluaa, ilman ramppikuumetta palaveri tilanteessa tai tunteenpurkausta palaverin jälkeen, ettei saanutkaan kaikkea haluaansa sanottua ja kotona voi jo valmiiksi valmistautua kieltävään vastaukseen, että miten argumentoisi siihen, miten perustelisi, niin ei mene jauhot suuhun ja tule suru puseroon. Olen nimittäin sitä mieltä, että aikuiset eivät ole aina oikeassa! ;)”

my notes!

Top10 Mitä tulee tehdä, kun sosiaalityöntekijä vaihtuu?

”Yli 10 vuotta mulla oli sama sosiaalityöntekijä. Sitten yksi päivä joku tuntematon nainen soitti ja sanoi jatkavansa mun työntekijäni töitä. Olin hämilläni ja loukkaantunut.

MUN SOSIAALITYÖNTEKIJÄ ei ilmoittanut mulle mitään! 10 vuotta oli mun elämässä, ja lähti sanomatta mitään. Minkälaisen aikuisen mallin antaa lapsille? Sitten se uusi tuli kylään. Onneksi oli kiva ja rento.”

Lastensuojelulain keskeinen sanoma on lapsen ja nuoren pysyvien elinolosuhteiden ja jatkuvien ihmissuhteiden turvaaminen. Jokaisella sijoitetulla lapsella on oikeus omaan sosiaalityöntekijään.

Valitettavasti työntekijöiden vaihtuvuus on suurta ja sosiaalityöntekijöitä on liian vähän asiakasmäärään nähden. Nuoren näkökulmasta katsottuna työntekijän vaihtuminen voi olla yksi ihmissuhteen katkeaminen lisää hylkäämisten ketjussa. Siksi se pitää hoitaa hyvin!

Nuoret ymmärtävät, että työntekijöillä on vastuulleen kymmeniä muitakin asiakaslapsia/nuoria, mutta hyvän suhteen katkeaminen on kuitenkin aina yksittäisen nuoren kohdalla kova juttu. Varsinkin, jos se hoidetaan huonosti. Tuomas Kyröä mukaillen: Kyllä minä niin mieleni pahoitin... Kyllä en tykkää, että taas pitää tutustua ja kertoa kaikki alusta asti...

Miettikäämme minkälaisen kokemuksen haluamme lapsille ja nuorille välittää sosiaalityöntekijän vaihtuessa ja mitä SINÄ voisit tehdä välttääksesi aiheuttamasta turhaa ja tarpeetonta mielipahaa.

”Mä ainakin olisin halunnut vielä nähdä vanhan sosiaalityöntekijän ennen tämän poisjäämistä. Mulla kun on vielä jälkihuolto kesken ja tämä vanha jäi pois vuotta ennen kun mulla nämä jutut olisi ohi. Nyt on taas sitten joku tuiki tuntematon.”

Top 10

Kun lähdet (vanha työntekijä)

1. Ilmoita nuorelle henkilökohtaisesti lähdöstäsi. Soita, meilaa, tai lähetä vaikka kortti. Kiitä yhteistyöstä. Kiva palaute ilahduttaa aina 😊
2. Huolehdi, että dokumentointi on ajan tasalla – tee työsi näkyväksi seuraajallesi.
3. Jos lupaat jotain, varmista, että seuraajasi voi sen toteuttaa – älä siis vedä mattoa uuden työntekijän jalkojen alta äläkä petä nuoren luottamusta.

Uusi työntekijä

4. Ota selville nuoren taustoista ennen tapaamista, perehdy dokumentteihin. Älä kuitenkaan rakenna mielikuvaasi pelkän dokumentin perusteella.
5. Ole yhteydessä nuoreen ennen palaveria, soita tai meilaa, kerro kuka olet.
6. Anna tilaa nuoren kokemukselle - kysy miltä työntekijän vaihtuminen hänestä tuntuu.
7. Ymmärrä ja ota vastaan ne reaktiot, mitä työntekijän vaihtuminen voi herättää.
8. Kiinnostu aidosti, varaa aikaa tutustumiselle, älä piiloudu kiireeseen.
9. Uusi alku voi olla myös uusi mahdollisuus – mutta muista, ettei toimivaa tarvitse muuttaa.
10. Älä unohda ketä varten työtä teet, kuka on asiakkaasi.

my notes!

Tarja Janhunen:

Pysähdy !

”...jos paikka vaihtuu liian usein ei uusiin kasvoihin totu.”

Kun lapsi tai nuori sijoitetaan oman kotinsa ulkopuolelle, on tapahtunut vakavia asioita. Nuoren toipumisen ja riittävän eheäksi kasvamisen edellytyksiä ovat pysyvät ja turvalliset ihmissuhteet. Kehittyäkseen ja kasvaakseen vahvaksi nuori tarvitsee mahdollisuuden juurtua. Juurtumisen ehdottomina edellytyksinä ovat riittävä aika ja pysyvä, ravinteikas elinympäristö ihmisineen.

Katkaise kierre

Kasvu ei ole kivutonta. Aikuiset ärsyttävät välillä lapsia ja nuoria. Ja lapset ja nuoret puolestaan ärsyttävät aikuisia. Nuoren toistuva irrottaminen kasvuympäristöstään, ei kuitenkaan tuota hyvää eikä useinkaan ole ratkaisu ongelmiin. Sijoitus-

paikan muutos on lenkki hylkäämisten ketjussa. Pahimmillaan kasvu tyrehtyy tai estyy kokonaan.

Kasvua ja kehitystä pitää tukea kaikin mahdollisin käytettävissä olevin keinoin siellä, missä nuori on. Aikuisten tulee kantaa vastuu lapsen ja nuoren hyvinvoinnista, eikä väistää sitä siirtelemällä lapsia tai nuoria ”lapsen tarpeisiin paremmin vastaavaan paikkaan”. Täydellistä paikkaa ei ole olemassa, mutta paikka voi kehittyä sellaiseksi yhteisen kasvun ja kiintymisen myötä.

Sijoituspaikan vaihtaminen on perusteltua silloin, jos henkistä hylkäämistä on jo tapahtunut. Sijoituspaikan muuttaminen on vain sen fyysinen ilmentymä. Muutoksiin tulee kuitenkin aina olla kestävä perustelut ja tulevaisuudessa on tehtävä kaikki mahdollinen sen eteen, ettei uusia sijoituksia enää tule.

”Huostaan otetun lapsen pahin kohtalo on, jos häntä siirellään sijoituspaikasta toiseen. Kertalleen vanhempien hylkäämisen kokenut lapsi joutuu koville, jos häntä eivät muutkaan pysty hoitamaan....

Lapsen hylkäämiskokemus tulee näkyväksi. Sijaisvanhemman on osattava kerta toisensa jälkeen asettaa rajat ja säilyttää kiintymys hyväksymistä testaavalle lapselle.”

Sijaisissä Hannu Mikkola, Lapsen Maailma 10/2011



Kysymyksiä pohdittavaksi:

Sijaishuoltopaikka muuttuu?

- Kuka haluaa sijaispaikan muutosta?
- Mitä (ja kenen kohdalla) pitää muuttua, että nuori voi jatkaa nykyisessä sijoituspaikassa?
- Onko nuoren tilannetta yritetty parantaa kaikilla mahdollisilla tavoilla nykyisessä paikassa?
- Mitä sijoituspaikan muutos ratkaisee? (Mihin kysymykseen sijoituspaikka muutos on vastaus?)
- Onko nuoren kanssa puhuttu tilanteesta? Miten hän sen ymmärtää?
- Miten olen päätöstä tehdessäni huomioinut nuoren, vanhempien, sijoituspaikan aikuisten mielipiteen?
- Kehen nuori on kiintynyt? Onko sillä merkitystä päätöksen suhteen?

Sijaishuoltopaikka muuttui

- Jos paikan muutos tapahtuu, kuka prosessoii sitä nuoren kanssa? ”Saattaen vaihtaminen”.
- Nuori voi haluta selvittää muutoksen syyt uudelleen muutaman vuoden kuluttua sijoituksen purkautumisesta. Anna nuorelle tähän mahdollisuus.

Muista myös, että

sijoitusta tukee toimiva yhteistyö nuoren syntymävanhempien kanssa. Lastensuojelulaki edellyttää, että sijoitusvaiheessa tulee selvittää nuoren läheisverkosto.

- Ketkä ovat nuoren tärkeät ihmiset?
- Miten heidän olemassaoloon voi tukea nuoren elämässä? Sijaishoitopaikan aikuisten tulee mahdollistaa näiden ihmissuhteiden pysyvyys ja jatkuvuus nuoren elämässä.

my notes!

Valvoja – Älä nuku!

Lastensuojelun tehtävänä on huolehtia siitä, että lasten elämä on turvallista asuvat he sitten omien vanhempiensa kanssa, laitoksessa tai sijaisperheessä. Lapsen oikeuksien sopimuksen mukaan huostaan otetuilla lapsilla on oikeus julkisen vallan erityiseen suojeluun (artikla 20). Huostaanotto tarkoittaa sitä, että vastuu lapsen arjesta ja arjen turvallisuudesta siirtyy lapsen vanhemmilta lastensuojelulle, eli käytännössä sille sijaisperheelle tai laitokselle, jossa lapsi asuu.

Unohda Strömsö

Aina kaikki ei suju niin kuin toivotaan. Ristiriitoja liittyy varmasti jokaiseen sijoitukseen. Suurin osa niistä voidaan selvittää yhdessä sijaishuoltopaikan aikuisten, oman ohjaajan, laitoksen johtajan tai sijaisvanhempien, kanssa. Sijaisperheessä tai laitoksessa voi kuitenkin eteen tulla tilanteita, jotka vaarantavat sijoitetun lapsen hyvinvoinnin, turvallisuuden tai hänen oikeuksiensa toteutumisen. On tärkeää, ettei lapsi jää niiden kanssa yksin. Hänellä on oltava mahdollisuus kertoa niistä aikuiselle, joka voi myös tehdä niille jotain.

Usein lapset ja nuoret kertovat hankaluuksista jollekin ystävälle tai kaverille. Asioiden ja tunteiden jakaminen ystävien kanssa voi helpottaa oloa, mutta ystävät eivät välttämättä pysty auttamaan ongelmien ratkaisemisessa. Myös biologisille vanhemmille kerrotaan sijaishuoltopaikan epäkohdista. Koska vanhemmat ovat yleensä myös huostaanoton jälkeen lapsen huoltajia, he voivat viedä asiaa eteenpäin valvoille viranomaisille. Aina vanhemmat eivät tähän kuitenkaan pysty. Voi myös olla, että heidän on yhtä vaikea tulla kuulluiksi kuin lastenkin.

Lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän vastuu lapsen oikeuksien ja turvallisuuden valvonnasta sijaishuollossa on suuri. On tärkeää, että sijoitetulla lapsella tai nuorella on mahdollisuus

puhua hänen kanssaan kaikista sijoitukseen ja sijaishuoltopaikkaan liittyvistä asioista. Erityisen tärkeää tämä on perhehoitoon sijoitettujen lasten kohdalla. Laitoksissa on useita työntekijöitä ja aina johtaja tai muu henkilö, joka vastaa laitoksen tai yksikön toiminnasta. Lapsen tai nuoren voi olla laitoksessa helpompi löytää aikuinen, jolle kertoa epäkohdista. Sijaisperheessä ei näitä vaihtoehtoja ole, jos ongelmat liittyvät nimenomaan perheen vanhempien toimintaan tai käyttäytymiseen.

Anna tietoa valvonnasta

Laitoshuoltoa valvovat kunnan sosiaalityöntekijöiden lisäksi myös aluehallintovirastot sekä Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto Valvira. Sosiaaliasiamies on käytettävissä kaikissa sosiaalihuollon asiakkuuteen liittyvissä asioissa, ja kantelutie eduskunnan oikeusasiamiehelle on käytettävissä myös lastensuojeluun liittyvissä väärinkäytösepäilyissä. Nämä viranomaiset ovat kuitenkin lastensuojelun asiakkaina oleville lapsille ja nuorille täysin tuntemattomia, jos kukaan ei heille niistä kerro. Heillä on kuitenkin oikeus tietää. Heidän kanssaan työskentelevillä aikuisilla on velvollisuus kertoa, mitä voi tehdä jos kokee, että omia oikeuksia on sijaishuollossa loukattu.

Ota vakavasti

Joskus kuulee sanottavan, että epäkohdista valittaminen on reaktio huostaanottoon tai että lapset ja nuoret suurentelevat sijaishuoltopaikan ongelmia tai valehtelevat saadakseen itselleen jostain etuja. Jossain tilanteessa voi tietysti olla kyse tästäkin. On kuitenkin ensiarvoisen tärkeää, ettei lapsen tai nuoren kertomusta sijaishuoltopaikan ongelmista kuitata automaattisesti turhaksi valittamiseksi, vaan pyritään oikeasti selvittämään, mitä tarinan takana on. On valitettavasti tosiasia, että myös sijaishuollossa voi tapahtua vakavia lapsen ihmisarvon loukkauksia kuten pahoinpitelyä, kaltoinkohtelua ja seksuaalista hyväksikäyttöä. On jokaisen lapsen lähellä olevan aikuisen, niin omaisten kuin viranomaisienkin velvollisuus huolehtia, että tällaisiin tilanteisiin puututaan ja lasta suojellaan myös lastensuojelussa.

Sijoitetun lapsen vanhempi tai läheinen

- Jos lapsi kertoo sinulle vaikeuksista sijaishuoltopaikassa, osoita lapselle, että olet kuullut ja kuunnellut hänen kertomuksensa.
- Ota asia esille lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän kanssa. Hänen tehtävänsä on puuttua tilanteeseen.
- Jos lapsen tilanne ei korjaannu, ota yhteyttä kunnan sosiaaliasiamieheen ja pyydä häneltä neuvoja asiassa etenemiseen.
- Älä luovuta ennen kuin voit olla varma siitä, että lasta tai nuorta kohdellaan hyvin ja hän on turvassa sijaishuoltopaikassaan.

Lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä

- Pidä yhteyttä sijoittamaasi lapseen.
Ole aktiivinen äläkä jätä vastuuta yhteydenpidosta hänelle.
- Huolehdi siitä, että lapsi tietää, miten ja milloin hän saa yhteyden sinuun. Varmista, että lapsen on mahdollista saada yhteys kunnan lastensuojeluun myös silloin, kun itse et ole tavoitettavissa.
- Tapaa lasta myös kahden kesken rauhallisissa olosuhteissa.
- Varmista, että lapsi ja hänen läheisensä tietävät, miten toimia, jos sijaishuoltopaikassa tulee eteen vakavia vaikeuksia.
- Jos lapsi tai joku sijoitetun lapsen läheinen kertoo sinulle vaikeuksista sijaishuoltopaikassa, ota asia vakavasti.
- Huolehdi lapsen turvallisuudesta, kun lähdet selvittämään asiaa.
- Älä luovuta ennen kuin voit olla varma siitä, että lasta tai nuorta kohdellaan hyvin ja hän on turvassa sijaishuoltopaikassaan.

Valvoja viranomainen

- Kun teet valvontakäyntejä lastensuojelulaitoksiin, käytä lain sinulle antamaa mahdollisuutta tavata laitoksessa asuvia lapsia kahden kesken luottamuksellisissa olosuhteissa. On tärkeää, että kuulet myös heidän kokemuksensa laitoksen arjesta ja siellä asumisesta.

my notes!

Jaana Pynnönen:

Aikuinen – muista, että sinun tehtäväsi on tukea nuorta saamaan äänensä kuuluviin!

”Minulta on kysytty, mikä minulle olisi parasta ja sillä on ollut vaikutusta.”

Nuoren tiimissä on monta erilaista ääntä – kaikki yhtä arvokkaita! Kaikkien jäsenten tehtävänä on löytää ratkaisuja ja toimia, jotka auttavat ja tukevat nuorta oman elämänsä ja tulevaisuutensa rakentamisessa. Tiimissä tarvitaan neuvottelutaitoja, kärsivällisyyttä, kompromisseja, innostumista ja rohkeutta, mutta ennen kaikkea avointa ja turvallista läsnäoloa!

Tiimi nuoren tukena ja rohkaisijana

Nuoren tukeminen edellyttää monella eri elämäntilanteella toimimista. Tiimissä tarvitsemme toinen toistamme, erilaista osaamista ja kokemusta. Yhteistyö edellyttää luottamusta ja avoimuutta. Tämän syntymistä tukevat yhdenmukaiset työkentelytavat ja yhteinen ymmärrys siitä, mikä on työmme tavoite. Jokainen nuori tulee kuitenkin kohdata ainutlaatuisena, yksilöllisesti.

Lähtökohta on, että kuulemme nuoren omat toiveet, otamme todesta hänen kokemuksensa ja annamme oman osaamisemme hänen käyttöönsä. On tilanteita, joissa joudumme toimimaan toisin kuin mitä nuoren ilmaisema toive on. Silloin on erityisen tärkeää perustella nuorelle, miksi toimimme niin kuin toimimme.

Tiimiin kuuluvat nuori, hänen vanhempansa, omahoitaja tai sijaisperhe sekä nuoren asioista vastaava sosiaalityöntekijä, mahdollisesti muitakin työntekijöitä ja lapselle läheisiä ihmisiä. Siinä on läsnä elämäkokemusasiantuntijuutta ja ammatillista asiantuntijuutta. Kaikki yhtä arvokkaita ja tarpeellisia hyvään lopputulokseen – tukeen, jota nuori tarvitsee tasapainoisen elämän rakentamiseen.

Nuori tarvitsee apuamme - muista valmistautua palaveriin!

Nuori ei voi räätälöidä oman elämänsä tulevaisuutta ilman apuamme. Meidän velvollisuutem-

me on olla tukena. Se tarkoittaa ammattilaisina työn suunnittelua niin, ettemme työntekijöinä ajaudu tilanteesta toiseen. Toimiminen avoimesti ja yhdenmukaisten periaatteiden mukaisesti hälventää pelkoa ja epäluuloa lastensuojelua kohtaan.

Tiimityö on haastavaa ammattilaisille, se on haastavaa nuoren läheisille ja se voi olla nuorelle itselleen jopa pelottavaa. Meidän velvollisuutemme on olla tukena.

Palaveriin valmistautuessa on luonnollinen tilanne käydä läpi aikaisempaa ja näin välittää nuorelle, ehkä kertauksenakin, hänen elämäänsä koskevaa tietoa. Vanhempana ja sijaisvanhempana valmistaudu myös omalta osaltasi kokoamalla paperille asioita, jotka ovat tärkeitä käsitellä nuoren tulevaisuutta koskevassa palaverissa.

Pääpaino palavereissa on tulevaisuuden suunnittelu, toivon näköalojen etsiminen ja ylläpitäminen. Elämme tässä hetkessä ja on hyvä muistaa, että joskus on asettava tavoitteita ehkä vain päivä kerrallaan. Jos asetamme vuoden tavoitteita, ne useimmiten ovat niin abstrakteja, ettei niitä jaksa ajatella, ettei niitä ymmärrä eikä niihin sitoudu. On vaikea havaita mitään hyvää tapahtuneen, jos tavoite on liian suuri.

Dokumentaatioon tulee kirjata vahvuudet ja muutostarpeet.

Kirjauksista, joita teemme, nuoren olisi tunnistettava itsensä ja arki, jota hän elää. Asiakirjoihin kirjatut tekstit ovat tärkeä osa nuoren elämän kokonaisuudenkuvan rakentumista. Parhaimmillaan kirjaukset tukevat nuorta oman elämäntarinansa ymmärtämisessä. Nuoren on tärkeä saada myönteistä palautetta, kuulla edistymisestä tavoitteiden suuntaan ja kokea olevansa pystyvä ja kykenevä. Arjessa – tässä ja nyt!

Top 10



Palaverin muistilista

1. Mietit etukäteen, mitä tarkoitusta varten tuleva tapaaminen järjestetään.
2. Palaa mielessäsi edelliseen tapaamiseen.
3. Lue edellisen tapaamisen muistio tai asiakassuunnitelma.
4. Keskustele nuoren kanssa hänen toivomallaan tavalla, mieluiten kahden kesken ja sovi nuoren kanssa, kuka on tarvittaessa hänen tukenaan palaverissa.
5. Käy nuoren kanssa läpi asiat, joita palaverissa tullaan käsittelemään.
6. Anna tarvittavaa tietoa.
7. Varmistu, että nuori on saanut rauhassa miettiä ja että hän on saanut ilmaistuksi asiat, jotka hänelle ovat tärkeitä.
8. Palaverin jälkeen, varmista, kuka käy vielä kertauksena läpi asiat, jotka käsiteltiin.
9. Puhu selkeästi, vältä ammatillista kapulakieltä. Tarkista, miten nuori ymmärsi sanomasi.
10. Varmista, että nuori todella tuli kuulluksi!

my notes!

3.

selviytyminen ja tsemppaaminen

"Ei pidä jäädä tuleen makamaan.

*On tärkeää, että jaksaa yrittää eteenpäin, vastoinkäymisistä
huolimatta. On itse päätettävä, selviytyäkö vai ei.
Läheisten ja ystävien tuki on tärkeää.*

*Ongelmien kanssa ei voi jäädä yksin. Eikä kannata.
Kun on aivan pohjalla,
ei ole muuta tietä kuin kavitua ylöspäin."*

Tuija Raitanen

Koulu ottaa kopin nuoresta

26-27

Päivi Känkänen

Tuuletetaan tarinaa

30-31
ja 40-41

Johanna Barkman

Lupa selviytyä & Paha olla

32-33 ja 36-37

Pipsa Vario

Unelmat

38-39

Selviytyjät-tiimi

Voi olla oma itsensä

44-45

- vertaiset nuoren tukena

↑
Vastaavat sivut
Nuorten kirjassa

Koulu ottaa kopin nuoresta

Opettaja,

Sinä voit olla lapsen tai nuoren tärkein aikuinen, jonka näkeminen pelastaa tämän koulupäivän – tai koko elämän!

Koulu on monenlaisen oppimisen paikka. Tiedollisten taitojen oppiminen on tärkeää, mutta vähintään yhtä tärkeää on mitä koulupäivän aikana tapahtuvissa ihmisten kohtaamisissa opitaan itsestä, muista ja ihmisten vastuusta toinen toisistaan.

Kun aikuisten yhteistyö toimii sekä koulun sisällä että koulun ja kodin välillä, nuori on turvaverkossa, josta hän ei pääse tipahtamaan pois. Kukin aikuinen tahollaan ottaa nuoresta kopin. Ikätoveriryhmään kuuluminen sekä turvallisten, rajoista kiinni pitävien, nuoria kuulevien ja kunnioittavien aikuisten tuki edistävät nuoren itsetunnon kasvua ja tiedollista oppimista.

”Opettaja huomioi, että tieto lapsen tai nuoren olevan sijoitettu ei lipsahda mitään muuta kautta oman luokan ja heidän vanhempiansa tietoon, kuin nuoren omasta suusta!”

Heikoista lähtökohdista pystyy ponnistamaan vaikka kuinka korkealle. Itsekin aion kouluttautua professoriksi asti. Mutta usein sijoitetuilla ja huonoista oloista olevilla ei riitä usko ja luottamus itseensä, eikä sitä heru aina niiltä, joilta sitä tarvitsee. Mutta myös se, että muut eivät usko siihen, että pääsisi niin pitkälle, antaa voimaa ja halua yrittää. Tulee väkisin ajatus: ”Minähän näytän niille ja pääsen huipulle saakka!”

Kouluväen muistilista:

- Muista, että koulu on tärkeä paikka ja opettaja voi olla tärkeä aikuinen lapsen ja nuoren elämässä.
- Kerro ja osoita aina uudelle oppilaalle – onpa hän sijoitettu tai ei – että hän on tervetullut kouluun ja luokkaan.
- Auta luokkaa ryhmytyksessä aina uuden oppilaan tullessa.
- Muista, että sijoitettu nuori on ensisijaisesti tavallinen oppilas, joka ei kaipaa erityiskohtelua, vaan haluaa olla yksi muiden joukossa.
- Anna aikaa; uuteen paikkaan asettumisen ja opinnoista kiinni saamisen vaatima aika on yksilöllinen.
- Älä puhu lapsen tai nuoren ohi, yli tai puolesta, vaan anna nuoren itse päättää, mitä, miten, kenelle ja milloin hän koulussa kertoo itsestään.
- Selvitä, mikä on nuoren vahvuus, taipumus tai mieltymys, kannusta häntä eteenpäin ja anna palautetta edistymisestä. Ohjaa oppimisvaikeuksista kärsivä oppilas tarvittaessa tutkimusten ja tuen piiriin.
- Ole nuorelle aina luotettava aikuinen; kuuntele ja kunnioita hänen tarinaansa.
- Älä anna ongelmien kasaantua, vaan selvitä ne nopeasti ratkaisuja etsien, rangaistuksia välttäen ja olemalla yhteydessä nuoren sijaishuoltopaikkaan.
- Huolehdi toimivasta tiedonkulusta koulun sisällä sekä koulun ja kotien/ sijaishuoltopaikan välillä.
- Rakenna vanhempainilloista toimivia; auta osallistujia tutustumaan toisiinsa, kunnioita vanhempien/ ohjaajien asiantuntemusta ja vältä opettajakeskeistä tiedonjakoa
- Huolehdi omasta jaksamisestasi; käsittele hankalat tilanteet esim. työnohjauksessa, jotta ne eivät jää hiertämään koulun ihmissuhteisiin.



Kenelle kerron taustastani?

Lapsi tarvitsee suojaavan tarinan

Jos lapsi vaihtaa koulua kesken lukuvuoden, on häntä uudessa luokassa odottamassa luokkatoverit kysymyksineen. Mistä muutit? Miksi muutit? Missä asut? Suoraan esitetyt kysymykset voivat hämmentää lasta, varsinkin silloin, jos sijoitukseen liittyvät asiat ovat vielä epäselviä hänelle itselleenkin.



Suojaava tarina tarkoittaa sitä, että lapsi miettii yhdessä aikuisen kanssa mitä ja kenelle hänen on tarpeellista taustastaan kertoa. Suojaava tarina valmistaa lasta uusien ystävien kohtaamiseen. Hän voi edetä kertomisessa omassa tahdissaan ja valita rauhassa ne ystävät, joille haluaa kertoa.

Sijoitetun lapsen on helpompi vastata näihin kysymyksiin, jos hän on etukäteen miettinyt vastauksia aikuisen kanssa.

”Tehkää nyt huostaan otettujen leimaajille jotain, sillä sijoitettu nuori on normaali nuori!”

”En halua, että koulussa tiedetään taustastani. Olen kohdannut ennakkoluuloja. En kerro kaikkea kaikille, ettei leimaudu.”

”Koulussa ei kiusata, ja jos kiusataan, niin siihen puututaan. Koulussa on ihmisiä joille voi puhua.”

”On helpompaa vaihtaa koulua lukukauden alussa kuin kesken. On vaikeaa siirtyä laitokoulusta normaaliin kouluun. On hyvä, että sijoituksella turvataan peruskoulu.”

”Minun ei tarvitse hävetä lastensuojelutaustaani. Pystyn kertoa suoraan.”

my notes!

Tuuletetaan tarinaa

”...Viha, jota kannan mut meinas tappaa. Mieluummin sen syljen kun kaduil jengii hakkaan. Ku vihost oon vapaa tän heitän takkaan, uudet lainit väsään, rakkaudest varmaan...”

(Miksun kappale ”Mun tarina”, kirjassa Turpa auki – Rap-lyriikkaa, Plan Suomi Säätiö)

Ihmisen kykyä eritellä omaa elämäänsä ja tietoisuutta omista tunteista pidetään nykyään yhä keskeisempinä tekijöinä ihmisen hyvinvoinnin ja elämässä selviytymisen kannalta. Lasta suojaavien asioiden tunnistaminen ja vahvistaminen on tärkeää lapsen ja nuoren pärjäämisen kannalta.

Uuden alku

Kaikki nuoret – mutta etenkin haavoittavissa ja vaikeissa kasvuoloissa varttuneet – tarvitsevat aikuisten tukea ja kuulluksi tulemistä, jotta he pääsisivät läheiseen kosketukseen oman elämän-tarinansa kanssa. Nuoren rinnalla olevien aikuisten on tärkeää muistaa, että raskaat ja traumaattiset elämäkokemukset eivät aina suoraviivaisesti johda ongelmiin, vaan niistä voi kummuta myös uuden alku ja muutosvoima, jotka mahdollistavat voimaantumisen ja kasvun kokemuksen.

Erityisesti lastensuojelussa tarvitaan monenlaisia tapoja kommunikoida nuorten kanssa, sillä lapset, jotka ovat joutuneet elämään pitkään haavoittavissa oloissa saattavat olla ikävän ja surun salpaamia. Nuorella voi olla paljon kokemuksia ja tunteita, joita on vaikea saattaa sanoiksi asti. Kätkössä olevien tunteiden ja kokemusten esiin houkuttelu, niiden kohtaaminen ja vaikeiden asioiden kanssa pärjääminen on aina vaativa tehtävä.

Nuorella saattaa olla itsestään vääristyneitä käsityksiä, oletuksia ja mielikuvia, jotka haittaavat tai jopa estävät identiteetin ja itsetunnon myönteistä ja tervettä kehitystä. Jo tästäkin syystä elämä joskus suorastaan vaatii ”eletyn maiseman”

uudelleen maalaamista, uutta käsikirjoitusta ja tarinallista selittämistä. Siitä voi tulla nuorelle yksi merkittävä selviytymisen keino, etenkin jos elämä ei ole edennyt toivotulla tavalla.

Aikuisten tehtävänä on auttaa nuorta tunnistamaan ja vapauttamaan itsessään olevaa hyvää, innostaa nuorta etsimään käyttämättömiä voimavarojaan ja kannustaa hakemaan keinoja erilaisten tunteiden ilmaisemiseen. Tässä tehtävässä taidelähtöiset menetelmät ja omaelämäkerrallinen työskentely voivat olla hyödyksi ja tueksi antaen uudenlaisia välineitä myös vaikeiden asioiden käsittelyyn.

Ei kenenkään maa

On tärkeää, että aikuinen voi tarjota nuorelle suojelun, turvan ja kontrollin lisäksi myös kontrollista vapaata aluetta, jossa omaa elämäntilannettaan voi lähestyä eri tavoin. Vapaata tilaa irrotteluun ja tunteiden tuuletteluun voi tarjoutua nuorelle vaikkapa sosiaalisen sirkuksen, musiikin, draamatyöskentelyn, valo- ja videokuvauksen, tanssin tai kuvallisen työskentelyn avulla.

Parhaimmillaan taiteellinen ilmaisu tarjoaa nuorelle ja aikuisellekin keskittymisen, rentoutuksen ja jopa joutilaisuuden keitaan - vapaan tilan ja ei-kenenkään maan - jossa myös aikuisten ja nuorten väliset roolit ja valtasuhteet voivat muuttua. Myös aikuisen on pistettävä itsensä likoon, ennakkoluulottomasti ja heittäytyen. Taiteella on tunnetusti avaava luonne, ja aikuisen onkin kysyttävä itseltään onko hän valmis kulkemaan kohti ei-tietämisen ja ihmettelyn tilaa yhdessä nuoren kanssa.

*”...jos ihmisil ois voimaa toisiinsa kuunnella
ei tarvis omaa totuutta aina muunnella.
Meist jokainen saa välillä päällensä paskaa
välil elämä on kaikkee muuta ku nastaa
mut maailma ei parannu jos tunteet pois lakastaa...”*

(Miksun kappale ”Mun tarina”, kirjassa Turpa auki – Rap-lyriikkaa, Plan Suomi Säätiö)

Muistilista:

- Auta nuorta tarttumaan omaan elämäntarinaansa ja tuulettamaan sitä -> jokaisella on oikeus hyvään ja riittävään tarinaan.
- Nuori tarvitsee apuasi, jotta hän voisi sovittaa traumaattisetkin elämänvaiheet osaksi omaa tarinaansa ja oppia elämään niiden kanssa. Katse nykyisessä ja tulevassa, ei juuttuneena menneisyyteen.
- Auta nuorta ottamaan suunta kohti unelmia ja toiveikkuutta.
- Etsi aktiivisesti yhteistä taajuutta nuoren kanssa, kun löydät sen, pidä hyvää taajuutta yllä!
- Naura, iloitse ja hassuttele nuoren kanssa.
- Auta nuorta rentoutumaan ja iloitsemaan itsestään.
- Kannusta nuorta itsetutkiskeluun.
- Huomaa hyvä ja erityinen hänessä ja kerro se hänelle.
- Auta nuorta ventiloimaan viha, kiukku ja raivo hyviä kanavia pitkin ulos.
- Kannusta leikkisyyteen, luovuuteen ja itseilmaisuun.

my notes!

Elämäkertatyöskentelyn vinkkilista

Kuvallinen ja kirjallinen työskentely:

- vanhat ja uudet valokuvat, maalaukset (kollaasit, aikajanat, elämänpuu, elämäntarina-työskentely)
- vanhat ja uudet kortit ja kirjeet, päiväkirjat, elämäntarinan kirjoittaminen/kuvittaminen
- toiminnalliset kortit, pelit
- kaunokirjallisuus ja runot, niiden tutkiminen, runojen kirjoittaminen

Musiikista voimaa

- musiikin kuunteleminen ja kappaleiden sanoitusten tutkiminen ja niiden pohjalta keskusteleminen
- sanoitusten ja sävellysten tekeminen
- musiikin esittäminen

Menneisyysmatkailu

- retket vanhoihin asuinpaikkoihin, vanhojen valokuvien tutkiminen
- merkityksellisten ja kiinnostavien/omaan elämänhistoriaan linkittyvien paikkojen valokuvaaminen
- kadonneiden ja tärkeiden ihmisten etsiminen
- erilaisten sarjojen työstäminen valokuvien avulla: elämäni tärkeät ihmiset, elämäni eläimet, rakkaat ystävät, tärkeät paikat, rakkaimmat muistot, kivoimmat leluni jne.

*”Lastensuojelu on osa omaa historiaani
ja se tekee elämästäni ainutlaatuisen.”*

*”Kenenkään ei tarvitse hävetä vaikka
olisi vaikka minkälainen historia.”*

”Olen sinut oman menneisyyteni kanssa.”

”Kenenkään ei pitäisi häkeltyä kun kerron omasta elämästäni.”

Lupa selviytyä

”Tarvitaan rohkaisua selviytymiseen. Ei se ole se tieto, vaan lupa ajatella, että voi selviytyä.”

Sijoitetut nuoret haluavat selviytyä ja saada kiinni elämästään. He haluavat olla tarpeellisia ja luottamuksen arvoisia. He haluavat nähdä itsensä hyväksyttävänä ja arvokkaina yksilöinä yhteiskunnassa ja lähiympäristössä.

Nuoruusikäinen sijaishuollossa

Nuoruusiässä sijoitettu nuori joutuu identiteetin rakennuskurssille. Hän joutuu tarkistamaan omia tapojaan, ajatteluaan ja toimintojaan. Hän tutustuu monin tavoin itseensä uudestaan.

Sijoitus tuo mukaan uudenlaisen arkielämän. Uusiin tapoihin, tottumuksiin ja sääntöihin totuttautuminen ja vakiintuminen sekä toisiin ihmisiin tutustuminen vie nuorelta oman aikansa. Nuori on voinut olla syntymäperheensä ainoa lapsi, tai lapsi aikuisen asemassa, jolloin oman paikan löytäminen voi tuntua nuoresta hankalalta.

Uusien tapojen, suhteiden ja roolien ymmärtäminen ja opetteleminen voi olla nuorelle haastavaa. Törmäykset aikuisten ja nuorten välillä syntyvätkin usein silloin, kun nuori käyttää niitä selviytymiskeinoja, jotka ovat toimineet ennen sijoitusta.

Eväitä elämään yhdessä aikuisen kanssa

Nuoren hyvinvointiin voidaan vaikuttaa työskentelemällä *tiivisti* hänen kanssaan. Aikuisen pitää olla tietoinen nuoren elämäntapahtumista, jotta hän voi auttaa nuorta selviytymään ja löytämään hänen yksilölliset tarpeensa. Usein nuoren elämäkokemukset ovat haasteellisempia kuin mitä hän ikäänsä ja kehitykseensä nähden on pystynyt vastaanottamaan. Tämän takia nuoret tarvitsevat aikuisten voimavaroja ymmärtääkseen omia tunteitaan ja ajatuksiaan paremmin.

Työskentelyssä aikuisen kanssa nuori voi *omin sanoin* kertoa ja kuvata kokemaansa. Mitä enemmän aikuinen kuulee nuoren omia näkökulmia, sitä vähemmän hän tulkitsee ja tekee epävarmoja johtopäätöksiä. Usein nuorten omat ideat ovatkin parhaita, sillä nuori itse on myös motivoitunut toteuttamaan niitä. Yhdessä aikuisen kanssa voidaan pohtia selviytymiseen liittyvien ja muutoksiin tähtäävien ideoiden toteuttamiskelpoisuutta.

Tahtoa selviytymiseen

Nuori tekee kaikkensa voidakseen tuntea itsensä *hyvinvoivaksi ja hyväksytyksi*. Hyvinvointi tarkoittaa sitä, että voi olla oma itsensä, olla hyväksytty ja tuottaa iloa kanssaihmisille. Aikuisten on tärkeää olla tietoisia siitä missä ja kenen seurassa nuori kokee itsensä hyvinvoivaksi ja voimakkaaksi. Jos nämä elementit nousevat esimerkiksi päihteistä ja päihteitä käyttävästä kaveripiiristä, niin sijaispaikan tavoitteena on luoda puitteet, jossa ongelmalliselle käyttäytymiselle pyritään löytämään korvikkeita.

Monet nuoret ovat löytäneet uuden suunnan elämälleen liikunnasta kuten sählystä, lentopallosta, punttisalilta, tanssimisesta tai luovasta toiminnasta kuten musiikista, valokuvauksesta, teatterista jne. Näistä on rakentunut linkki, joka ohjaa nuoren energiaa oikeaan suuntaan ja antaa valmiuksia elämänhallintaan. Silloin kun nuorella menee huonosti, on hyvä kiinnittää huomiota niihin asioihin, jotka tuottavat hänelle iloa.

Ongelmalliseen käyttäytymiseen voidaan paremmin puuttua, kun tiedetään, millä se voidaan korvata. Aikuisen on tärkeä löytää *hyvyys*, joka voi piiloutua pahan alle. Tämän ymmärtämiseen aikuisilta edellytetään hyvinvointikäsitteen aukaisemista nuoren näkökulmasta käsin, miten nuori itse määrittelee oman hyvinvointinsa. Nuoret ovatkin usein todenneet, että se, mikä heidän mielestään on selviytymistä, onkin aikuisten mielestä luovuttamista.

Vaasan Nuorten Foorumissa 2011 eräs tyttö kertoi tarinan päihderiippuvuuteen ajautumisesta ja siitä selviämisestä. Koulukiusattu tyttö löysi hyväksynnän, ilon ja aseman päidepiiristä, joka monien käänneiden kautta vei hänet sijaishuollon asiakkaasi. Sijaishuoltopaikka tarjosi vieroituksen ja siitä alkoi toipuminen. Nyt tyttö kokee, ettei selviytymistä voi määrittää kukaan muu kuin nuori itse. Jos päihteistä haluaa eroon, tavoitteiden pitää olla realistisia ja nuoren tulee löytää hyväksyntä päihteettömästä seurasta.

(Vario & Barkman, Pesäpuun lehti 3/2011).

F.I.K.S.U.T auttavat selviytymään

Nuorten oppaassa sivulla 33 on esitelty kriisiterapeutti Ofra Aylonin kuusi selviytymisen ulottuvuutta. Jokaisella nuorella on omat luontaiset tapansa toimia kriisitilanteissa ja jokainen voi löytää oman ainutlaatuisen yhdistelmän selviytymisen ulottuvuuksista.

Omista vaikeuksista, tunteista ja ajatuksista on hyvä keskustella toisen kanssa. Nuoret tuovat esille, että he mieluusti kertovat asioistaan kavereilleen. Vaikeuksien voittamiseen nuoren on hyvä ottaa käyttöönsä sekä henkiset, että fyysiset voimavarat, kuin myös sosiaaliset suhteet ja tukiverkostot. Aikuiset ovat avainasemassa näiden voimavarojen löytämisessä.

Kysymyksiä:

- Mistä nuori saa voimaa ja energiaa elämäänsä?
- Mikä tuo hänelle iloa ja virkistystä?
- Mistä nuori saa hyväksyntää?
- Minkälainen on nuoren asema sijaishuoltopaikassa?



Vinkkilista:

- *Anna nuorelle aikaasi* ja tutustu häneen.
- *Opeta nuorta tunnistamaan* omia tarpeitaan, jotta hän voisi paremmin vaikuttaa elämäänsä.
- *Opeta nuorta selviytymään* tunnekaaoksesta. Voimakkaassa tunnetilassa nuoret eivät pysty ajattelemaan selkeästi. Älä lähde tunteeseen mukaan. Ole rauhallinen. Keskustele vasta kun hän on rauhoittunut.
- *Luo tilanteita, joissa* nuori voi rentoutua. Mieti, missä nuori voi olla oma itsensä ja mikä on hänelle luontainen tapa purkaa tunteitaan ja ajatuksiaan.
- *Kannusta nuorta!* Luo ympäristö, joka kannustaa, tukee ja mahdollistaa. Sallii nuoren heikkoudet, riippuvuus ja kykenemättömyys. Sallivassa ympäristössä nuoren on mahdollista kohdata heikkouksiaan ja asioita, jotka hän kokee pelottavaksi ja uhkaavaksi.
- *Usko nuoreen.* Auta häntä löytämään voimavaran. Nuoreen tulee uskoa ja häntä on kannateltava varsinkin silloin, kun hän ei itse siihen pysty. Nuoresta on pidettävä kiinni silloinkin, kun hän on valmis luovuttamaan.
- *Uskalla heittäytyä ja viljellä huumoria.* Huumori rentouttaa ja vähentää stressiä.
- *Empatia synnyttää empatiaa.* Empatian tunne syntyy ja herää vain empaattisessa vuorovaikutuksessa. Empatialla tarkoitetaan samaistumista tai eläytymistä toiseen henkilöön ja hänen tilanteeseensa tunneperäisesti. Empaattinen ihminen yrittää ymmärtää, miksi ja mitä toinen tuntee sekä lukemaan sanattomia viestejä, kuten äänensävyjä, ilmeitä ja ruumiinasentoja.
- *Älä nolaa taantuvaa nuorta.* Jos nuori taantuu pikkulapsen tasolle, kohtele häntä kuin pientä lasta. Taantuessaan nuori ”hoitaa” keskeneräiseksi jääneitä kehitystehtäviään, esimerkiksi nuori takertuu ja liimautuu aikuiseen ja puhuu kuin pieni lapsi. Aikuinen ymmärtää tämän ja tietää, että nuori on ”iholla” vain hetken.
- *Nuori tarvitsee rakkautta ja rajoja.* Päästäkseen irti esimerkiksi huumeista, nuoret tarvitsevat huumeaseuloja. Tarkistus täytyy toteuttaa lastensuojelulain rajoitustoimenpiteiden mukaisesti. Seulata ovat tärkeitä, sillä nuoret eivät halua huumeita sijaishuoltopaikkoihin.

Selviytymisen mittarit

Selviytyjät-tiimi laati listan, jossa selviytymistä ei mitata kouluarvosanoilla eikä lompakon paksuudella. Mittarit kertovat siitä arvomaailmasta, jota Selviytyjät haluaa toisille sijoitetuille nuorille välittää.

Nuori kykenee...

...nauttimaan elämästään
...olemaan ylpeä itsestään menneisyydestään huolimatta
...arvostamaan itseään
...asettamaan omalle toiminnalleen tavoitteita ja saavuttamaan niitä
...pärväämään omassa arjessaan
...rakastamaan
...kohtaamaan menneisyytensä asiat
...luottamaan toisiin ihmisiin
...katsomaan tulevaisuuteen luottavaisena
ja unelmoimaan

”Sijaishuoltopaikoissa normaalista murrosiän kuohunnasta ja virhearvioista rankaistaan kovalla kädellä, koska ilmeisesti lapsien kanssa työskentelevät eivät ymmärrä kuinka rankkaa murrosikä voi sellaisille lapsille, joilla ei kotona ole ollut vanhempia läsnä, ei rajoja, seksuaalisuuden esimerkki voi olla ihan mitä vain, uusien tunteiden tunteminen voi olla hirveää ja aiheuttaa pakoilua, niiden turruttamista tms ja käytöksen malli saadaan vanhemmilta ja muilta läheisiltä aikuisilta...

Minusta ansaitsee hieman harkintaa se, että mistä lähdetään rankaisemaan tai mikä on huonon käytöksen takana... Ja lapsille jotka ovat kokeneet hylkäämistä ja lukuisia pettymyksiä on varmaan ihan normaalia testata uusien läheisten aikuisten hyväksyntää tai sijaispaikan rajoja.”

my notes!

paha olla?

”Nuorten paha oloa hoidetaan huonosti eikä siihen keskitytä tarpeeksi.”

Paha olo voi tuntua epämääräisenä ahdistuksena, levottomuutena, väsymyksenä ja unetomuutena. Paha olo voi piileskellä kehossa vatsakipuina, palana kurkussa tai päänsärkinä. Paha mieli raastaa ja murentaa itsetuntoa. Mikään ei tunnu kivalta eikä missään koe olevansa hyvä.

Joka viides suomalaisnuori kärsii jonkinasteisesta mielenterveyden häiriöstä. Viidennes eli noin 130 000 nuorta kärsii mieliala-, ahdistuneisuus- ja päihteiden aiheuttamista häiriöistä ja/tai käytöshäiriöistä. Vain osa heistä saa tarvitsemaansa hoitoa. Vain kaikkein huonoimmin voivat nuoret saavat hoitoa. (Suomen Akatemian ja lääkärisseura Duodecimin konsensuskokous 2010)

Pahan olon syyt ja seuraukset

Pahalla ololla voi olla kohtalokkaita seurauksia. Nuorella voi olla ongelmia kaveripiirissä tai vaikeuksia päästä kaveriporukkaan. Hän saattaa eristäytyä tai tulla eristetyksi, jumittua netti- ja pelimaailmaan: *”Mä voin kellon ympäri olla facebookissa, koska siellä on aina joku.”* Nuori lintsaajaa jää pois koulusta, jolloin kynnys kouluun palautumiseen voi nousta ylittämättömäksi. Nuori ei selviä arjen tehtävistään, eikä ota palautetta vastaan. Viimeistään tässä vaiheessa aikuisten pitäisi herätä.

Nuorten mielenterveyden häiriöille ja pahalle ololle on tyypillistä usean häiriön samanaikaisuus, joka on yhteydessä vaikeampaan oirekuvaan, arjen toimivuuteen ja häiriön pidempään kestoon. Paha olo voi olla myös trauman aiheuttama tunnetilaa, jonka nuori kokee kielteiseksi ja hallitsemattomaksi.

*”Itsetuntoni ja arvoni mielessäni alkoi laskea. Perheen olot olivat käyneet sietämättömiksi ja aloin ajattelemaan itsetuhoisia ajatuksia, kenenkään tätä tietämättä. Olin jo monesti parvekkeella katso-
massa alas hypätäkseni sieltä, mutta joka kerta pelko ajoi pois. Se vaan olisi ollut helpoin tapa päästä eroon tästä kaikesta pahasta, mitä olin joutunut kokemaan. Sidoin itseni jokaisena yönä sänkyyn kiinni, laitoin tuolit sekä oman huoneen oven että parvekkeen oven eteen etten unissakaan hyppäisi parvekkeelta alas.”*

Nuoren kirje aikuisille tässä oppaassa

Keskeistä on pysähtyä siihen, miten nuori kestää vastoinikäymisiä ja pärjää niiden herättämien tunteiden kanssa. Miten hän pääsee niitä käsittelemään ja ilmaisemaan? Kääntääkö hän mahdolliset väkivaltaiset ja itsetuhoiset ajatuksensa itseään vai toisia kohtaan. Väkivaltaiset yllykkeet nousevat esiin pettymysten, vastoinikäymisten, häpeän, kateuden, mustasukkaisuuden raastaessa nuoren itsetuntoa (Gustav Schulman 2008).

Pahan olon kesyttäminen

Mitä aikaisemmassa vaiheessa nuoren elämäntilanteeseen puututaan, sen paremmat mahdollisuudet nuorella on. Nuoruusikä on vaihe, jolloin oikealla ja riittävän aikaisella hoidollisella puutumisella voidaan kääntää epäsuotuisa kehitys oikeaan suuntaan ja minimoida psyykkisen häiriön haitat aikuisuuden kannalta. Aikuisen tehtävä on kuulla nuoren heikotkin merkit ja reagoida niihin. Kuulla, mikä tarina pahoinvoinnin takana on. Hänen tehtävänään on hakea nuorelle apua, taistella tutkimuksiin pääsystä ja tsemppata nuori ottamaan vastaan terapia- ja muut tukipalvelut.

Riskitekijöiden lisäksi on keskeistä tuoda esille nuoren elämässä pärjäämistä tukevia tekijöitä. Nuoren kanssa kannattaakin miettiä niitä asioita, jotka lamaannuttavat ja vievät sängynpohjalle ja niitä tekijöitä, jotka taas aktivoivat ja lisäävät elämän energiaa. Nuoret voivat tuoda esille sellaisia arkipäiväisiä asioita, joihin pystytään yhdessä nopeasti vaikuttamaan. Eräs sijaisvanhempi on todennut, että kannattaa palauttaa mieleen hyviä aikoja nuoren kanssa ja pyrkiä tuomaan vaikeaan aikaan jotain ”vanhaa, tuttua yhteistä hyvää”. Jokainen hyvä päivä, joka menee paremmin kuin eilinen, on askel parempaan päin.

Jos nuorella on paha olla koulussa, tulisi kotiolojen olla sellaiset, jossa hänellä on hyvä olla. Jos kotiolot taas ahdistavat, tulisi olla paikka, joka tuo turvallisuuden tunteen. Jossain pitää olla hyvä olla, muutoin pahoinvoinnin kierre vain syvenee. Pahoinvoinnin hoidon kannalta turvallinen kasvuympäristö ja nuoren hyvinvoinnista välittävät aikuiset ovat avainasemassa. Aikuisilla on vastuu myös omasta hyvinvoinnista, sillä pahoinvoiva aikuinen ei voi välittää nuorelle hyvinvointia.

Pahan olon noidankehän katkaisemiseen tarvitaan terapeutin hoitoketjun lisäksi aikuisten positiivista asennetta. Heikon itsetunnon omaava nuori kuulee herkästi negatiiviset kommentit ja sulkee korvansa kehuilta. Nuoren voimavarat kuitenkin karttuvat saadessaan positiivista palautetta ja aikuisen ymmärrystä siitä, että vastoinkäymistä voi selviytyä.

”Et voi ymmärtää mut voit yrittää!”

Selviytyjät -tiimille tullessa palautteessa työntekijä peräänkuulutti uskoa ja toivoa muutokseen. Olisi oltava rohkeutta puuttua AJOISSA lasten elämän pelastamiseksi! Tähän kommenttiin yksi nuorista vastasi, ettei ole KOSKAAN liian myöhäistä pelastaa nuori tai pelastautua! Eri asia on kuitenkin se, mitä nuori itse haluaa. ”Joo mutta aina on toivoa... vaikkei se nuori itse haluaisi tulla ”pelastetuksi”, niin on toivoa että se nuori haluaa-kin jossakin vaiheessa tulla pelastetuksi.”

Voimme kaikki olla saamaa mieltä siitä, että on upeaa kohdata nuoria, joka ovat toipuneet vaikeista elämäntilanteistaan. Nämä nuoret ovat saaneet apua ja tukea omaan selviytymiseensä ja pystyvät nyt tarjoamaan toivoa, valoa ja energiaa myös muille. Selviytymisprosessissa jalostuvat ja vahvistuvat nuorten oma identiteetti, heidän arvomaailmansa ja elämänvalintansa.



Tiesithkö:

Että ruualla on terapeutin merkitys sijoitetun lapsen ja nuoren maailmassa. Ruoka symbolisoi huolehtimista ja hengissä selviämistä. Lapsen kokemuksessa on tärkeää, että hän voi kokea tulevaisuutta ruokituksi. Ruuan avulla voimme tarjota lapselle korjaavia kokemuksia, jotka liittyvät varhaisiin kokemuksiin ja vaille jäämiseen. Siksi ruokaan ja ruokailuun on syytä suhtautua vakavuudella ja kunnioituksella. Lapsi voi kokea ruokaan ja syömiseen liittyen uudenlaista turvallisuutta ja huolenpitoa.

Ruoka on hyvin konkreettinen keino välittää huolenpitoa:

- ruokaa pitää olla säännöllisesti saatavilla
- ruokaa tulisi olla riittävästi
- ruokailutilanteessa ei kannata ottaa vaikeita asioita esille
- tarjota aika ajoin lapsen herkkuruokaa
- kokatkaa yhdessä
- jos nukkumaan meno ahdistaa lasta, valmista iltapala, jossa huomioit hänen erityismieltymyksiään.
- ruualla ei saa rangaista!

(Lähde: Pirjo Tuovilan käsikirjoitus: Ruoka ja siihen liittyviä merkityksiä sijaishuollossa.)

”Elämän onni on yhteydessä vaivannäköön!”

Muistilista:

- THL:n tutkimusprofessori Marjatta Bardy on viisaasti todennut, että *vaikeina aikoina on palattava perusasioiden pariin*. Aikuisen on huolehdittava, että nuori nukkuu riittävästi, syö hyvin, saa osakseen läheisyyttä ja turvaa.
- *Kysy nuorelta, mitä hänelle kuuluu, mitä hän elämältään haluaa ja millaista tukea hän on valmis vastaanottamaan*. Ota nuoren kertomus todesta.
- *Muista, että läheisten ihmisten puute voi ajaa nuoren erilaisiin riippuvuussuhteisiin esimerkiksi netti, peli, kännykkä- ja päihderiippuvuuteen*.
- *Yritä sietää sitä, että oikeanmukaisuuden tarve ja tunne voi olla nuoruudessa hyvinkin ylikorostunut*. Sen avulla nuori oppii mikä on oikein ja mikä väärin.
- *Perehdy kiintymyssuhdeteoriaan!* Kiintymyssuhde on pitkäaikainen tunnesuhde, jonka ihminen luo toiseen ihmiseen turvallisuudentunteensa takaamiseksi. Se syntyy varhaisissa hoivasuhteissa ja jatkuu kautta lapsuuden nuoruus ja aikuisikään saakka. Kiintymyssuhde luo mallin läheisyydestä, turvasta, luottamuksesta ja omasta arvokkuudesta. Sen laatu vaikuttaa siihen, miten lapsi arvioi suhdettaan toisiin ihmisiin ja elämään ylipäätään.
- *Vaali nuoruutta* ja mieti, millainen itse olit nuoruusikäisenä. Miten selvisit ja kenen avulla omista kokemuksistasi.

Selvitä mitkä asiat vievät nuorta eteen päin, mitkä taas lamauttavat:

- huutaminen
- huomautukset
- huono ilmapiiri
- painostaminen
- miettii kaikkia ärsyttäviä asioita
-
-

Luovuttaa

Selviytyy

- lohduttaminen
- rauhoittuminen
- tunteiden purkaminen
- miettiminen
- muun asian tekeminen
-
-

”Riippuvuus ei ole valinta, se on pakko!”
”Kannabis oli mun ensirakkaus!”

my notes!

Unelmat

”Unelmat eivät mene karkuun. Sinä itse voit mennä kauemmaksi, mutta unelmat eivät mene.”

*Menneisyyteensä kukaan meistä ei voi vaikuttaa, mutta tulevaisuus on edessämme. Tulevaisuus, joka on täynnä lukuisia mahdollisuuksia toteuttaa itseään ja unelmiaan. Jotta nuori voi sijoituksen-
sa jälkeen uskoa tämän, hän tarvitsee rinnalleen aikuisen, joka osoittaa sen hänelle. Se aikuinen olet Sinä.*

Unelmat ovat tarttumapinta tulevaisuuteen. Ne ovat maaleja, jotka hämmöttävät jossain edessäpäin. Ne auttavat jaksamaan vaikeinakin hetkinä ja antavat voimaa yrittää uudelleen. Ilman unelmia elämä ei ole mielekästä – sillä ei ole tarkoitusta. Auttamalla nuorta löytämään unelmansa, olivat ne sitten pieniä tai suuria, te aikuiset rohkaisette nuoria suuntaamaan katseensa tulevaisuuteen. Pyrkimään kohti asioita, joita he elämältään haluavat.

Lapsuuden pettymykset ovat voineet viedä nuorelta kyvyn unelmoida. Nuori voi pelätä tavoitteiden asettamista ja unelmoimista, koska hän ei halua altistaa itseään uusille pettymyksille. Aikuisena sinulla on tärkeä rooli olla tukemassa nuorta; rohkaista häntä etsimään unelmiaan, kannustaa jatkamaan työtä unelmien saavuttamiseksi takapakeista huolimatta sekä onnitella nuorta hänen saavuttaessaan jonkin unelmistaan.

Jokaisella nuorella on oikeus unelmiin.

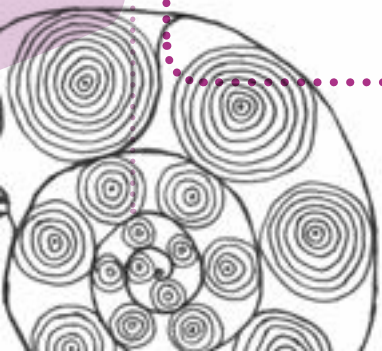
- Näe nuoren menneisyys taakan sijaan voimavarana.
- Älä tyrmää nuoren unelmia suoraan, vaikka ne vaikuttaisivat mahdottomilta. Sijoitetut nuoret ovat elämässään saaneet kuulla niin paljon sitä, ettei heistä ole tekemään ja saavuttamaan asioita. Älä lisää nuoren taakkaa entisestään.
- Etsikää yhdessä nuoren kanssa realistisia unelmia.
- Ole nuoren tukena silloinkin – ja etenkin silloin – jos hänen unelmansa sortuvat.

”...Jos ei ole unelmia, niin mätäneee oravanpyörässä.”

”Olisitko saavuttanut omat unelmasi ilman sijaishuoltoa?”

”Jokaisen aktiivisen nuoren takana on aktiivinen aikuinen.”

my notes!



Selviytyjät-tiimi:

"Voi olla oma itsensä"

– vertaiset nuoren identiteettiä tukemassa

*"Saat olla porukassa, joka ymmärtää, mitä oot käynyt elämässäsi läpi.
Sun ei tarte selitellä liikoja tai kokea itseäsi ulkopuoliseksi.
Voit olla oma itsesi."*

Lastensuojelun Keskusliiton julkaisemassa Sadoissa verkoissa sukkulointia

– kumppanuudet sijaishuollossa –selvityksessä (Lastensuojelun Keskusliitto 2011) selvitettiin muun muassa ammattilaisten saamaa tukea. Sijaisvanhemmat listasivat toiseksi erittäin merkittäväksi tuen muodoksi vertaistuen. Vertaistukea saatiin yksittäisten kontaktien avulla, alueellisten perhehoitajien yhdistysten kautta ja työnohjauksen muodossa. (Heinonen 2011).

Kun aikuiset pitävät vertaistukea näin merkityksellisenä, niin kuinka tärkeää se olisikaan sijoitetuille lapsille ja nuorille?

Suomessa on järjestetty kaksi valtakunnallista Nuorten Foorumia (Jyväskylä 2010 ja Vaasa 2011) ja lukuisia nuorille suunnattuja viikonloppuleirejä, kesäleirejä, päivän tapahtumia ja yksittäisiä kokoontumisia. Suurin osa tapahtumista painottuu harrastustoimintaan tai hyvänolon tuottamiseen kuten liikuntaleirit tai kulttuuritapahtumat. Terapeuttisissa vertaistukiryhmissä painopiste on sijaishuollossa olevien nuorten elämäkokemusten käsittely, jolloin ohjaajat ovat koulutettuja vertaisryhmänohjaajia tai terapeutteja. Lisäksi on muutamia sijoitetuista nuorista koostuvia kehittäjäryhmiä, joiden tehtävänä on kehittää joko paikallista tai valtakunnallista lastensuojelutyötä. Kaikkia näitä tarvitaan!

"Foorumissa keskusteltiin kaikesta, mikä saattoi liittyä lastensuojeluun yleensä: huostaanottoihin, elämään sijoitusperheissä, lastenkodeissa, perhekodeissa ja niin edelleen. Foorumissa kaikkia meitä nuoria yhdisti ainakin yksi asia: olimme sijoitettuja."

"Ehkä suurin juttu oli se, miten mahtavaa oli nähdä ikään kuin lamppujen syttyvän joidenkin nuorten silmissä ja sisällä heidän tajuttuaan, että elämässä kaikki on heille avoimena. He voivat saavuttaa mitä vaan, kääntää menneisyyden voimavaraksi ja todellakin selviytyä! Nähdä se, miten huoneessa ja nuorissa heräsi rohkeutta nostaa katseensa pois latista ja olla terveellä tapaa ylpeä itsestään kaikista niistä seikoista huolimatta, joita elämässä on tapahtunut."



Vertaisista voimaa

Sijoitettujen nuorten elämässä on paljon sellaisia asioita, joista puhuminen yhdessä auttaa nuorta eteenpäin elämässään. Asiat liittyvät muun muassa sijaishoitopaikkaan ja siellä asumiseen, kouluun, vanhempiin, lastensuojeluasiakkuudesta nousevaan häpeään ja jopa syrjintään: ”Kaverien vanhemmat eivät hyväksy mua.”

Vertaiskaveri ymmärtää heti, eikä kenekään tarvitse selittää sen kummemmin. Nuoret kertovat, että on tärkeää, että joku saman kokenut kuuntelee ja sanoo oman mielipiteensä, vaikkei konkreettisesti voisikaan auttaa. Näin nuori saa lohtua.

Nuoret antavat erittäin hyvää palautetta vertaistapaamisista. Us-Uus –kiertueella saimme kaikista seitsemästä tilaisuudesta pääsääntöisesti positiivista palautetta, ja nuoret ovat tyytyväisiä siihen, että olivat rohkaistuneet tulemaan. Selviytyjät-tiimin tilaisuudet muodostavat toistaiseksi poikkeuksen, sillä nuoret vetävät ne toisille sijoitetuille nuorille. Nuorten vetämät tilaisuudet ovat onnistuneet erityisen hyvin.

Palautetta:

”Oli mukavampaa kuin olin kuvitellut.”

”Tärkeintä oli se kun pääsi kuulemaan muiden kokemuksia.”

”Nähdä, miten ihmiset alkavat avautua, uskaltavat kertoa kokemuksistaan.”

”Tärkeintä on ollut kuulla, että moni asia voi olla hyvin sijaishuollossa.”

”Kiitos paljon, mukavaa oli ja opin uutta.”

”Kiitti kaikille oli ihan kivaa ja oli mukavaa kuulla muitten mielipiteitä ”

”Jokaisen aktiivisen nuoren takana on aktiivinen aikuinen.”

Haluamme kannustaa aikuisia motivoimaan nuoria vertaistapahtumiin. Nuoret eivät välttämättä itse hakeudu ryhmiin tai foorumeihin, vaan he tarvitsevat aktiivisen aikuisen, joka rohkaisee heitä.

Suosittelimme aikuisia vaikka houkuttelemaan nuoria pienellä palkkiolla. Voit lahjoa vaikka sillä, että tilaisuuden jälkeen menet hänen kanssaan ravintolaan syömään. Samalla voitte vaihtaa ajatuksia päivän tapahtumista. Tätä on testattu ja se toimii hyvin!

Nuoret ansaitsevat tilaisuuden päästä jakamaan omia kokemuksiaan samassa tilanteessa olevien nuorten kanssa!

”Vertaisuus ja kehittämistyö ovat mahtava asia. Sen kautta saa tutustua uusiin ihmisiin, pääsee käymään läpi omia kokemuksia sekä saa mahdollisuuden oppia toisten kokemuksista. Saat olla porukassa, joka ymmärtää, mitä oot käynyt elämässäsi läpi. Sun ei tarte selitellä liikoja tai kokea itseäsi ulkopuoliseksi erilaisen taustasi vuoksi. Voit olla oma itsesi. Huomata, että erilaisuus on rikkaus eikä menneisyytesi tarvitse määrätä tulevaisuuttasi. Voit valita, mihin suuntaan haluat lähteä.”

uskomme sinuun – usko sinäkin

*Ei uskonnoilla, ei Jeesuksella,
ole tekemistä tämän uskon kanssa.
Kun niin moniin meistä,
tulee avohaavoja elämässä.
Synkältä voi kaikki näyttää
ja paha olo täysin täyttää.*

*Sua joku ehkä mollaa ja tekee susta pilkkaa.
Moni varmasti sut leimaa ja tuntuu, suhun ei usko
kukaan.
Vaan haavat nuo käsitellä voi ja voimavaraksi muuntaa.
Mutta jos et tätä tee, sua ei voi auttaa kukaan.*

*Uskomme sinuun, usko sinäkin!
Turha kulkea sieltä mistä aita on matalin!
Uskomme sinuun, usko sinäkin!
Aika härkää on tarttua sarvista!
Uskomme sinuun, usko sinäkin!
Oman polkusi löydät sinäkin!
Uskomme sinuun, usko sinäkin!
Ja tähän uskon minäkin!*

*Kun itseensä uskoo ja luun kurkkuun muille pistää,
kelkka kääntyy ja suhun uskoja riittää.
Unelmistasi taistelee, niiden vuoksi tee kaikkesi.
Se riittää ja joku päivä olet määränpäässäsi.*

*Uskomme sinuun, usko sinäkin!
Turha kulkea sieltä mistä aita on matalin!
Uskomme sinuun, usko sinäkin!
Aika härkää on tarttua sarvista!
Uskomme sinuun, usko sinäkin!
Oman polkusi löydät sinäkin!
Uskomme sinuun, usko sinäkin!
Ja tähän uskon minäkin!*



4.

kirjeitä, *nuorilta aikuisille*



Äidilleni!

Tätä kirjoittaessani matkustan jälleen kerran maailman ääriin, mutta sinä et sitä tiedä. Sijaisvanhempani tietävät.

Ostan matkalta tuliaisia, mutta en sinulle, vaan kummitytölleni. Sinä et häntä tunne, sijaisvanhempani tuntevat.

Matkan aikana saan puheluita läheisiltäni, mutta sinä et soita. Sijaisvanhempani soittavat.

Sinä et tiedä missä menen, et tunne läheisiäni etkä soita minulle, mutta minä en syytä sinua siitä. Sinä annoit minulle elämän ja jotain olen sinulta myös oppinut: ”Kovin vähän tarvitaan onnelliseen elämään”.

Äiti, älä luovuta!

Sä et voi ymmärtää miten paljon se mua satuttaa, kun kuulin että aioit luovuttaa.

*Ei kuolema ole ratkaisu ongelmiin,
ei tuo se helpotusta vaikeuksiin,
vaan mukanaan tuo se vain murhetta,
mun ja monen muun elämään surua.
Sua rakastaa niin moni ihminen oikeesti,
ennen kaikkea minä, ainoa tyttäresi.
Et nimittäin ole mua vielä menettäny,
kadottanut, taakses jättäny,
vaan mä olen yhä tässä nyt
ja rukoilen Isältä että selviydyt.
Mä haluan, äiti vielä monet kerrat,
tavata sut ja rupertella.
Kertoa ilot ja salaisuudet,
ehkä joskus esitellä sen ”suuren rakkauteni”.*

Isä,

Kun tulit selvin päin rippijuhliini, oli se elämäni yksi parhaista päivistä.

Pidät kuvaani lompakossa. Välitätkö sittenkin? Kysyt, minkä ikäinen olen. Et tiennyt.

En voi kutsua sinua juhliini, sillä menen järkytyksestä sekaisin ja juhlat menee pilalle. Soitat niin harvoin! Menen tilanteesta jumiin, lukkoon ja paniikkiin ja haluan heti lopettaa puhelun.

Minulla on sinusta valokuva tallessa. Sinne on talletettu arvokkaat muistot ajasta, jolloin kaikki oli vielä hyvin. Ymmärrätkö, että kuormitan äitiä riitelyllä, kun en halua rikkoo sitä haurasta kuvaa sinusta.

Olit lämmittelemässä kaupan eteisaulassa etkä tunnistanut minua. Olen mustasukkainen siskolleni, että hänellä on ollut isä. Olen kateellinen niille lapsille, joilla on huolehtiva isä. Jopa komentamisesta olen kateellinen. Mikä on se hinta, jonka olen joutunut maksamaan?

Vaikka sijaisisät ovat olleet maailman parhaita isiä. Silti kaipaus omaan isään ei lakkaa. Haaveilen, että pääsen oikeasti isää halaamaan ja sanomaan, että rakastan.

Sijaisvanhemmilleni,

Sijoitetun lapsen ei pitäisi tuntea kiitollisuudenvelkaa siitä, että huostaanoton ansiosta lapsi on saanut ne oikeudet, jotka hänelle kuuluu.

Onkin hyvä, että kiitollisuudenvelkaa ei tarvitse tuntea, sillä mikään kiitos ei riittäisi kattamaan sitä kaikkea, mistä olisin jäänyt paitsi ilman teitä.

Sijaisvanhemmille!

Kiitollisuudenvelkaan jäämisen tunne on inhottava ja jos siitä huomautellaan jatkuvasti tyyliin “sinä et olisi mitään ilman minua” Juu semmosta... Ei kannata lähteä sijaisvanhemmaksi, jos haluaa koko ajan ottaa itselleen krediittiä vaan tehdä se sitten pyyteettömästi niin sanotusti.

Hyvä sosiaalityöntekijä,

Virkamiehen täytyy joskus astua ulos mukavuusalueeltaan ja poistua työhuoneestaan. Lapsen etu, lapsen edun mukaisuus, lapsen edun toteutuminen ja varsinkin lapsen edun vastaisuus ovat asioita, joita ei voi hahmottaa pelkästään työpöydän takaa.

Avaa silmäsi, avaa mielesi, ota riski ja ole nuorellesi muutakin kuin nimi paperilla.

Sosiaalityöntekijä,

Kuule, kuuntele ja toimi!

Monesti kuulee kysyttävän, että kuinka toimia, kun huostaan otettu lapsi tai nuori ei halua nähdä biologisia vanhempiaan. Tämä kummastuttaa minua suuresti, kun samaan aikaan kuitenkin puhutaan paljon siitä, kuinka lapsia ja nuoria pitäisi kuulla asioissaan. Ehkäpä kuullaan, mutta ei kuunnella?

Monessa tapauksessa kodistaan pois otettua lapsi tai nuori vastustaa alussa huostaanottoa ja haluaa takaisin biologisten vanhempiensa luokse. Silloin ei tietenkään voida tehdä niin kuin lapsi tai nuori haluaa, joten hänelle tulee helposti olo, että hänen mielipiteellään ei ole väliä.

Kun aikaa kuluu ja lapsi vierailee biologisten vanhempien luona, on luonnollista, että hän voi ruveta käsittämään, miksi hänet on huostaan otettu. Monissa tapauksissa on kotona ollut järkyttävät olot ja lasta ja hänen tarpeitaan on laiminlyöty vakavasti. Kun tällaisia asioita alkaa ymmärtämään, eikö ole luonnollista, että ei halua nähdä biologisia vanhempiaan? Syynä voi olla esim. pelko, turvattomuus, viha tai että lapsi/nuori haluaa käsitellä asioita rauhassa.

Kun lapsi esittää asian sijaispaikkansa aikuiselle tai sosiaalityöntekijälle, niin miten voi olla epäselvää miten toimia? Ei ole kuin yksi vaihtoehto. Miten lapsi tai nuori voi mitenkään tuntea, että häntä kuunnellaan ja hän voi vaikuttaa omaan elämäänsä, jos hänet pakotetaan menemään paikkaan, jonne hän ei halua mennä.

Biologisilla vanhemmillakin on oikeuksia, mutta kumman oikeudet menevät edelle tällaisessa tapauksessa? Lapsen etu on, että ajatellaan hänen parastaan? Lapsen etu on, että toimitaan hänen parhaakseen.

Hyvä opettaja,

Olen sijoitettu, mitä se kertoo minusta sinulle? Että olen häiriöksi, minulla on ongelmia ja minusta seuraa ongelmia? Entäpä jos katsoisit hetken minua ilman ennakkoluuloja? Oletko koskaan tavannut sijoitettua nuorta, vai olenko ensimmäinen johon tutustut? Mitä jos et tietäisi minusta mitään?

Olen käynyt elämänkoulua jo hetken, kokenut asioita, joita tämän ikäisen ei tarvitsisi kokea. Tiedän paljon asioita. Olen joskus voinut tehdä tyhmyyksiä, mutta eivätkö kaikki nuoret kokeile jollakin tavalla joskus rajoja? En ole paha, kun suutun, jos minua loukataan. Enkö saisi tuntea surua tai olla välillä väsynyt? Tekeekö se minusta pahan?

Jos vertaat minua ympärillä oleviin ihmisiin, näetkö eroa? En usko, en erotu ihmisjoukosta millään tavalla paitsi ihmisten mielessä, koska olen huostaan otettu, koska joskus joku asia meni vikaan, eivätkä vanhempani pystynyt enää riittävästi huolehtimaan minusta. Se ei tarkoita, ettei minua olisi rakastettu tai yritetty kasvattaa parhaan mukaan. Se ei vaan riittänyt. Mutta onneksi sain uuden mahdollisuuden. Sain ympärilleni turvallisia aikuisia, jotka myös välittävät minusta, aikuisia jotka asettavat sääntöjä ja rajoituksia, jotka kasvattavat minua parhaansa mukaan.

Eikö ihminen voi muka oppia uusi sääntöjä, elämään kuin kuka tahansa? Tai mitä jos olen saanut vanhemmiltani säännöt ja rajoitukset, eikä minun käytöksessä ole koskaan ollut valittamista, mutta syy huostaanottoon olikin joku muu? Tiedätkö, miksi kukakin on sijoitettu, vai onko kaikki samassa muotissa? Jos katsoisit minua reilusti, ilman tummennettuja laseja, saattaisit huomata, että ihmisillä on erilaisia tarinoita. Niistä tarinoista voi oppia paljon, ne voivat avartaa maailmaa.

Mikä minussa on vikana, etten kelpaa ihmisille sellaisena kuin olen? Muutkin kelpaavat. Olen varmasti kokenut jo paljon, ehkä yksinäisyyttä, pelkoa, turvattomuutta. Saa-nut uuden alun elämälle, miksi sinäkin et voisi tarjota sitä minulle. Miksi myös sinun on pahennettavani oloani ja syr-jiä minua, olen varmasti kokenut sitä jo paljon? Miksi et voi antaa minulle mahdollisuutta ja osoittaa luottamusta, jotta voisin näyttää sinulle, että olen kaiken sen arvoinen.

Minulla on ympärillä aikuisia, jotka pitävät minusta huolta, jotka varmasti auttavat, kun tulee vaikeaa. Nyt siis voin oppia uutta ja elää tavallista nuoren elämää. Voitko antaa minulle sen mahdollisuuden, etkä pistää maahan? Olen selviytynyt ja haluan selviytyä, mutta yksin siihen ei kukaan pysty!

Avoim kirje koulukiusaamisesta,

Koulukiusaamisessa ei voita kukaan mitään. Olen miettinyt miksi joku haluaa aiheuttaa toiselle pahaa oloa.

Voi olla että hän purkaa omaa pahaa oloaan. Joku voi kiusata joukon painostuksesta, ja jollain on muuten vaan päässä vikaa.

Suomessakin kouluammuskelijat ovat olleet jollain tavalla kiusattuja. Siinä kannattaa miettiä mitä kiusaamisesta voi seurata. Pahan olon lisäksi sisäänpäin suuntautuneita ihmisiä sekä rikollisia + monien ihmisten kuolemia esim. näissä kouluammuskelu tapauksissa.

Kaikki alkaa, kun alle kouluikäisenä kotona ei mene hyvin. Olet jo pienenä lihava, sinulla on silmälasit ja olet muita kehitykseltäsi alemmalla tasolla. Kavereita ei paljoa ole edes tarhassa. Menet ensimmäiselle luokalle, ja sinulle on nimetty syrjäinen pulpetti luokan nurkassa. Naapurisi on samalla luokalla kanssasi. Hän kertoo kavereilleen, että isäsi juo viinaa ja on joskus nuorena tehnyt rikoksia. Joudut silmätikuksi. Sitten he keksivät silmälasisi, lihavuutesi yms.

Kehittymättömyytesi ovat jo kaikki huomanneet, ja siksi naapurin poika, jolla on paha olla, kertoi kavereilleen sinusta ne ”huonot” puolet. Se purkaa hänen pahaa oloaan. Hän nauttii kun näkee että sinullakin on paha olla. Kohta kaikki keksivät sinusta asioita joista kiusata. Opettaja ei puutu asiaan.

Sitten valoisa puoli: Ystävystyt samanhenkisen luokkalaisesi kanssa. Kannustatte samaa joukkuetta ja kuuntelette samanlaista musiikkia. Hän on syntymäpäiviesi ainoa vieras lukuun ottamatta sukulaisiasi. Vanhemmat eivät ihmettele, miksi sinulla ei ole enempää kavereita kutsuttuna, vaan ovat jo siitä tyytyväisiä että olet saanut kaverin. Tietämättä siitä että kaikki muut kiusaavat.

Sitten keksitään uusi aihe: ”Se pyörii sen toisen kanssa aina!” kuuluu välitunnilla poikien pallopiiristä. Sitten he alkavat kiusata teitä molempia. Nyt teillä kahdella kaveruksella on paha olla, ja

riitelette koko ajan. Sinä, jota on kiusattu pidempään, turvaudut tiukan paikan tullen välivaltaan, ja lyöt kaveriasi... Seuraavilla syntymäpäivillä ei olekaan enää yhtään kaveria.

Jo ala-asteella mielenterveytesi on järkkynyt, ja vapaa-ajalla et uskalla liikkua missään ettei sinua kiusattaisi. Noin 5-6 luokalla alkavat lintsaukset ja tupakointi. Ei enää huvita käydä koulussa, ja haet tupakoinnilla jonkin sortista hyväksyntää. Silloin huomaat, että sait kavereita pari vuotta vanhemmista pojista. Kerroit heille kiusaajien nimiä, ja nämä vanhemmat kaverit käyvät hakkaamassa heidät. Ajattelet, että se on heille oikein. Nautit siitä, että heitä satuu. Alat yläkoululaisten kavereidesi kanssa kiusata heitä ja nautit siitä, että he saavat takaisin oikein kunnolla... Kukas nyt on kiusaaja? ajattelee omatuntosi. Hiljennät omatuntosi äänen.

Sitten alkaa varastelu, ja muu pahanteko, jotta pysyt porukassa. Olet jo siirtynyt seitsemännelle luokalle ja sinulla on siellä tarkkailuluokka täynnä kavereita. Eräänä viikonloppuna olet ”kavereidesi” kanssa ratapihalla ryyppäämässä ja maalailemassa junia. Joku kavereistasi tulee tarjoamaan jotakin lääkkeitä joiden nimeksi hän sanoo jonkin oudon yhdistelmän. Niistä kuulemma tulee hauska olo kun ottaa niitä viinan kanssa. Päätät kokeilla. Itsetuntosi on heikko. No, hauska olohan siitä tuli, ja päätät kokeilla sitä parilla muullakin kerralla.

Myöhemmin 8. luokalla kaverisi esittelevät sinut joillekin omille kavereilleen, jotka välittävät amfetamiinia, ekstaasia sekä silloin tällöin löytyy myös kannabista. Hän kysyy, haluaisitko ostaa. Päätät ostaa amfetamiinia sillä kannabis ei ole mielestäsi kovien jätkien juttu, vaan hippien noloa höpöheinää. Valitset amfetamiinin lähinnä arvalla kahdesta vaihtoehdosta.

Myöhemmin alat vetää kaikkea muutakin, ja alat myös välittämään huumeita. Olet velkainen, koska kallis harrastuksesi ei sovi yhteen tyhjän lompakkosi kanssa. Varastelu laajenee myös ryöstelemiseksi.

Luokkatoverit huomaavat eräänä iltana sinut ja sen mitä sinusta on tullut. He eivät osaa ajatella sitä niin, että se on ympäröivien ihmisten vika, kun sinusta on tullut tuollainen...

Aikuisille,

Minut sijoitettiin ammatilliseen perhekotiin ollessani 2-vuotias. Olen toisen sukupolven lastensuojelulapsi. Perheessä ammattikasvattajana toimi sijaisäiti.

Sijaisperheessä toimi laitosomainen hoito, omat lapset ja sijoitetut lapset olivat erillään. Yläkerta oli varattu asiakkaille ja alakerta omalle perheelle. Sijoitettuna minulla ei ollut mitään oikeuksia: ei omaan puhelimeen, ei nettiyhteyteen, ei jääkaappiin, ei kotiavaimiin eikä edes omiin vanhempiin. Suhteeni biologisiin vanhempiin rajattiin sijaisperheen eikä niinkään sosiaaliviraston toimesta. Sijaisperheeni rajoitti puheluni kahteen kertaan viikossa, torstaina ja sunnuntaina, 5 minuuttia kerrallaan, ja viikonloppulomat kertaan kuukaudessa. Jos soittoni unohtui kyseisinä päivinä, en saanut soittaa seuraavana päivänä tai jos äitini soitti sijaisperheeseen, ei hänkään saanut minua kiinni kuin kyseisinä päivinä.

Joskus jopa puheluni kuunneltiin vieressä. Koin, että en saanut ilmaista itseäni, minua kiellettiin monesti puhumasta perheemme asioista ulkopuolisille ja minua uhattiin rangaistuksilla, joita olivat pahimmassa tapauksessa omaan huoneeseen sulkemisella, nyrkillä tai nälässä pitämisellä. Monesti, kun lähdin äitini luota viikonloppulomilta kohti kotia, minulle iski pelko palata takaisin sijaisperheeseen. Olin monta kertaa kertonut äidilleni väkivallasta ja sijaisäidin alkoholinkäytöstä, minkä seurauksena äitini oli ottanut yhtä monesti yhteyttä sijaisperheeseen kesken viikonloppulomien. Palattuani viikonloppulomilta (sijais)kotiin, odotti minua rangaistus.

Sijaisäidin juominen osoittautui joskus hyvin rajuksi, silloin sai pelätä oman henkensä puolesta. Sijaisvanhempien väliset riidat olivat todella rajuja, ja ne pakottivat meidät lukittautumaan saunaan yöksi

Yritin tuoda kotiin kylään kavereitani, mutta se kiellettiin, perustellen, että voin mennä kavereilleni kylään. Koko 11-vuotisen asuinhistoriani aikana meillä kävi kavereitani kylässä muutaman kerran eikä koskaan yökylässä, vaikka sitäkin olin ehdottanut. Monesti koulun jälkeen jouduin jäämään kotiin tekemään läksyjä. Monesti ikkunasta katsoin ulos pelikentille, missä kaverini pelasivat. Kaipasin sinne. Pyynnöistä huolimatta, en saanut lupaa lähteä.

Joskus sovin koulussa kaverin kanssa, että nähdään koulun jälkeen pelikentällä. Vien vain repun kotiin ja teen nopeasti läksyt. En päässytkään pelikentälle, koska vanhempani asettivat minulle rangaistuksen siitä, etten syönyt lautasta tyhjäksi. Seuraavana päivänä kaverini kertoi odottaneensa minua pitkään, mutta kun en saapunut paikalle, hän suuttui minulle ja minä en näin ollen ollut luotettava kaveri. Tämänkin olisi voinut estää sillä, että minut olisi päästetty edes sanomaan kaverilleni, että en voi tänään tulla, mutta sekin kiellettiin pyynnöstäni huolimatta.

Meidät opetettiin syömään lautanen tyhjäksi, ruokaa ei saanut missään nimessä jättää. Siitä koitui rangaistus, joka oli sulkeminen omaan huoneeseen, jonne vietiin yleensä niskasta kiinni pitäen, tai ruokapöydässä istuttaminen. Jouduin monesti istumaan ruokapöydässä usean tunnin ajan. Muistan istuneeni ruokapöydässä monena päivänä koulun jälkeen jopa kymmeneen asti illalla. Joskus rangaistus jatkui seuraavana aamuna, jolloin jouduin syömään edellisen päivän ruuan loppuun. Se lämmitettiin mikrossa, sen jälkeen kun se oli seissyt huoneen lämmössä monta tuntia. Kerran en syönyt kolmeen päivään mitään, kun kieltäydyin syömästä sitä kolme päivää seissyttä ruisleipää. Muutaman kerran sijaisvanhempien oma biologinen tytär kysyi, miksi minua istutetaan ruokapöydässä ja lisäsi samalla, ”ettei sen tarvitse syödä, jos se ei halua”. Sijaisvanhemmat sanoivat, että asia ei hänelle kuulu.

Kouluruoka oli pelastukseni, söin sitä joskus jopa viisi-kuusi lautasta, jotta selviäisin seuraavaan päivään. Koulussa opettajat huomasivat asian. Siitä he tekivät ilmoituksen sijaisvanhemmille. Itsetuntoni ja arvostukseni alkoivat laskea. Perheen olot olivat käyneet sietämättömiksi ja aloin ajattelemaan itsetuhoisia ajatuksia, kenenkään tätä tietämättä. Olin jo monesti parvekkeella katomassa alas hypätäkseni sieltä, mutta joka kerta pelko ajoi pois. Se vaan olisi ollut helpoin tapa päästä eroon tästä kaikesta pahasta, mitä olin joutunut kokemaan. Sidoin itseni jokaisena yönä sänkyyn kiinni, laitoin tuolit sekä oman huoneen että parvekkeen oven eteen, etten unissakaan hyppäisi parvekkeelta alas.

Kaikilla oli tiedossa opettajia myöten, että asun ammatillisessa perhekodissa ja varmaan sen vuoksi uskoivat perheolojen olevan kunnossa. Niin opettajat, terveydenhuollon ammattilaiset kuin sosiaaliviranomaiset leimasivat minutkin mielisairaaksi äitini sairauden perusteella. Syytä etsittiin minusta, ei perheestä tai vanhemmista, kun taas tavallisessa perheessä oltaisiin heti kartoitettu perheolot. Ongelmia haettiin minusta ja taustoistani. Taustojani? Taustani on se, että olin asunut 10 vuotta sijaisperheessä. Ymmärrän, jos olisin aikuinen tai kouluikäinen ja puhuttaisiin taustoista, mutta kun olen vaippaikäisestä lähtien ollut huostassa, niin se tausta on jokin muu.

Näitä itsemurha-ajatuksia jatkui siihen asti, kunnes sijaisperheen vaihto kävi toteen. Sijaisperheessä ongelmat kasautuivat vuosi vuodelta, mikä lopulta päättyi sijaisperheen toiminnan lopettamiseen. Heti perhemuutoksen jälkeen, masentuneisuuteni ja itsemurha-ajatuksat katosivat. Ilman lääkitystä, ilman terapiaa. Apu todellakin oli niin yksinkertainen asia kuin perheolojen parantuminen. Tämä todistaa sen, että masentuneisuuteen paras apu on ongelmien tunnistaminen ja niiden oikea ratkaiseminen. Minun tapauksesani, tein kaiken tämän työn yksin ja kiitos kuuluu uudelle sijaisperheelleni ja minulle.

Hyvät aikuiset,

Se on lapsen edun mukaista, että vanhempi saa myös apua ja tukea.

Vanhemman pitäisi päästä vertaisryhmään puhumaan. Vanhemmat saisivat vertaistukea siihen omaan pahaan oloonsa ja apua tai vastauksia niihin kysymyksiin, joita heillä on. Se on lapselle parhaaksi, ettei vanhempi kaada sitä kaikkea omaa tuskaansa ja pahaan oloaan lapsen tai sijaishuollon niskaan. Se taas vaikeuttaa lapsen oloa.

Lapsi tuntisi turvaa siitä, että vanhempi saa apua, ja lapsi tarvitsee tiedon siitä, että se vanhempikin pystyy puhumaan, eikä kaada niitä kaikkia asioita lapsen niskaan.

Sijoituspaikean tai sosiaalilyöntekijän pitäisi houkutella vanhemmat vertaisryhmiin. Jos ne tuntuvat olevan vihaisia vanhemmalle, joku sosiaalitoimistosta voisi olla yhteyshenkilönä siihen vanhempaan ja kertoisi eri mahdollisuuksista, joita on tarjolla. Eli kertoisi siitä tukiryhmästä tai joistain terapiamahdollisuuksista tai pyytäisi vanhemman käymään siellä sosiaalitoimistolla juttelemassa siitä, mikä hänelle olisi paras ratkaisu.

Työntekijän pitää ainakin kerran johdattaa se vanhempi johonkin puhumaan. Et se ois ainakin se yksi kerta, koska siitä se sitten lähtis.

Vanhemman on vaikea lähteä ensimmäistä kertaa. Kait sitä pelottaa ja jännittää ja tuntee varmaan häpeää siitä, että hänen lapsensa on viety pois. Mutta jos se pääsisi kerran siihen tukiryhmään, niin se huomaisi, että siellä on muitakin, joilta on lapset viety pois. Se auttaisi, ja se voisi auttaa vanhempaa jatkamaan käymään siellä, ja se vanhempi saisi sitä kautta omaa tukea.

Kun nuori näkee, että vanhempi saa apua, niin nuori voi itsekin ottaa helpommin tukea vastaa.

Kirjoittajat:



Johanna Metsälä
Erikoissuunnittelija
Koulutus- ja kehittämiskeskus
Palmenia / Helsingin yliopisto

Työskennellyt lastensuojelun sosiaali-työntekijänä pääkaupunkiseudulla kymmenkunta vuotta, osallistuen aktiivisesti lastensuojelutyön kehittämiseen eri hankkeissa. Yhteys lastensuojelun kenttään syntyy nykyään kouluttajan roolista käsin sekä lastensuojelun edunvalvojan työn kautta.

Marko Nikkanen
Lasten kotien johtaja Palmukodeissa
Vetäjänä Selviytyjät-tiimissä

Markolla on lastensuojelun kokemusta reilut 40 vuotta, josta ammatikseen parikymmentä sijaishuollon laitoksissa eri tehtävissä ja sijaisisänä.

Päivi Känkänen
Lastensuojelun erikoissuunnittelija
Terveiden ja hyvinvoinnin laitos

Päivi saa voimaa ja inspiraatiota luonnosta retkeilystä, valokuvauksesta, liikunnasta ja musiikista. Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksella Päivi on jo pitkään tutkinut ja kehittänyt taidelähtöisiä työmenetelmiä lastensuojelussa.

Jaana Tervo
on lastensuojelun sekatyöläinen,
tätä nykyä lakimies (nainen)
lapsiasiavaltuutetun toimistossa.

Pipsa Vario
Projektityöntekijä
Pesäpuu ry

Lastensuojelun asiakkaasta asiantuntijaksi, kouluttajaksi ja lopulta työntekijäksi. Kokemusta lastensuojelusta yli 10 vuoden ajalta. Nykyisin Pesäpuu ry:n projektityöntekijä ja Selviytyjät-tiimin jäsen sekä päätoiminen varhaiskasvatustieteen opiskelija Jyväskylän yliopistossa.

Maarit Kuikka

Kirjoittamishetkellä Maarit toimi Lastensuojelun Keskusliitossa lapsen oikeuksien erityisasiantuntijana. Nytemmin hän on siirtynyt vapaaehtoistoimijoiden pariin Suomen Lions-liitossa, jossa hän toimii pääsihteerinä.

Johanna Barkman
Kehittämispäällikkö
Pesäpuu ry

Kahta en työssäni vaihda. Toinen on tietysti nuoret, joita on helppo nuorisotyöntekijänä ylistää. Se toinen on psykologin tutkintoni, joka taas antaa pohjan koko jutulle.

Jaana Pynnönen
Kehittämispäällikkö
Pesäpuu ry

Vuosissa pitkä, muistoissa vaativa ja antoisa matka sosiaalitarkkaajasta Pesäpuuhun, lastensuojelun kehittämisen tehtävään – elämä on rikas, rakas ja rosoinen!

Mikko Oranen
Lastensuojelun kehittämispäällikkö
Terveiden ja hyvinvoinnin laitos

Mikko on koulutukseltaan kehityksen ja kasvatuksen kysymyksiin erikoistunut psykologi. Töissä hän käy Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksella, jossa on toimii lastensuojelun kehittämispäällikkönä.

Hän nauttii kotona kokkailusta ja puuhaamisesta.

Hanna Heinonen
Ohjelmajohtaja
Lastensuojelun Keskusliitto

Eipä tullut tehtyä nuorena väärää ammatinvalintaa, kun ensimmäisessä työssä lastensuojelun sosiaalityöntekijän viihdyin 15 vuotta. Mielenkiintoisessa työssä on tavannut upeita asiakkaita ja ammattilaisia ja se työura on johdatellut Lastensuojelun Keskusliiton ohjelmajohtajaksi.

Tuija Raitanen (e. Anttila)
Perhehoidon kehittäjä
Pohjois-Savon lastensuojelun
kehittämisyksikkö

Tuija on luokanopettaja KM, sijais- ja tukiperheäiti, oli nuori 1970-luvulla Harjavallassa, asuu nyt Kuopiossa.

Tarja Janhunen
Tällä hetkellä Tarja toimii työ-
ohjaajana ja kouluttajana, mutta
aiemmin hän on toiminut psykologi-
na lastensuojelussa - sen jälkeen kun
oli toipunut 80-luvulla vietetystä
nuoruudestaan.



LAPSIASIAVALTUUTETTU



uskomme sinuun – usko sinäkin

*Opas lastensuojeluun sijoitetun nuoren
läheisille ja työntekijöille*

Nuorilla on oikeus tietoon, joka koskettaa heidän elämäänsä. Heillä on oikeus apuun ja tukeen, aikuisten psyykkiseen ja fyysiseen läsnäoloon. Nuorilla on oikeus kertoa, mikä on heille tärkeintä ja miten sitä pitää vaalia.

Uskomme sinuun - Usko sinäkin -nuorten käsikirjan tavoitteena on tukea lastensuojeluun sijoitetun oman elämän hallintaa. Kun nuori tietää omista oikeuksistaan, mutta myös velvollisuuksistaan, on hänellä paremmat mahdollisuudet vaikuttaa asioihinsa.

Nuorten käsikirjan ja aikuisten oppaan avulla haluamme edistää lapsiystävällisiä palveluja ja järjestelmää, jossa lapset ja nuoret itse ovat aktiivisia toimijoita.

Nuorissa on paljon resursseja ja voimaa, jonka toivomme suuntautuvan hyvään.



*Nuorten käsikirjan ja aikuisten oppaan
tilaukset verkkokaupoista:*

www.lskl.fi

www.pesapuu.fi

Lisätiedot ja Pdf-versiot:

www.lskl.fi/usus

ISBN 978-951-9424-87-3